

Till: Nacka tingsrätt, Mark- och miljödomstolen
Skickas till: Kemikalieinspektionen (kemi@kemi.se)

Överklagat avgörande

Kemikalieinspektionens beslut den 15 september 2025 i ärende 5.2-H25-03766, med beviljande av dispens till Senior Material (Europe) AB (nedan bolaget) för användning av totalt 1 280 ton metylenklorid.

Klagande

Detta överklagande är inskickat med fullmakt från följande föreningar och personer.

Naturskyddsföreningen Eskilstuna

Monica Gustafsson	Svista Eriksro, 63362 Eskilstuna	Grönsta 2:5
Karin Ernryd Brodén	Hagnesta gård, 63362 Eskilstuna	Skiftinge 4:1
Connie Åkerlund	Lilla Kjulav. 63, 63362 Eskilstuna	Östanvinden 1
Katarina Svedberg	Svista Karlshill, 63502 Eskilstuna	Grönsta 2:24
Elisabeth Afzelius Sollenberg		
bostad:	Hugelsta Västerängen, 63502 Eskilstuna	Hugelsta 5:3
fastighetsägande:	Hugelsta gård	Hugelsta 5:1

Utöver de klagande finns det många Eskilstunabor som motsätter sig dispens för metylenklorid. En namninsamling mot etableringen av bolagets fabrik har hittills samlat mer än 144 000 underskrifter.

Yrkanden

De klagande yrkar att beslutet upphävs och att domstolen avslår bolagets ansökan om dispens.

I andra hand yrkar de klagande att beslutet upphävs och att domstolen återförvisar bolagets ansökan till Kemikalieinspektionen för förnyad prövning.

I tredje hand yrkar de klagande att beslutet ändras på det sättet att dispens meddelas under följande förutsättningar.

1. Att Kemikalieinspektionens villkor om att "Verksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att arbetstagare inte utsätts för oacceptabel exponering av metylenklorid" upphävs och att domstolen istället fastställer flera tydliga och tillsynsbara utformade villkor till skydd mot exponering för både arbetstagare, närboende och miljön.
2. Att domstolen fastställer ett allmänt villkor, som bör formuleras som att "Användningen av metylenklorid ska, utöver vad som anges i denna dom och dess villkor, ske i enlighet med vad sökanden har uppgett och i övrigt åtagit sig i ärendet".
3. Att Kemikalieinspektionens villkor om krav på uppföljning ändras till att "Senast 3 månader efter det att Senior börjat tillverka basfilm ska Senior skicka in en mät rapport avseende arbetstagarnas exponering för metylenklorid i anläggningen. Mät rapporten ska vara genomförd enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:14) om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön.
4. Att domstolen ålägger bolaget att ställa säkerhet för kostnaderna för det avhjälpande av en miljöskada och de andra återställningsåtgärder som kan komma att behövas med anledning av verksamheten, i enlighet med 16 kap. 3 § miljöbalken.
5. Att domstolen fastställer tydliga och tillsynsbara villkor gällande begränsning av mängden metylenklorid
6. Att domstolen fastställer tydliga och tillsynsbara villkor gällande krav på rening och återvinning.

De klagande yrkar slutligen att domstolen beslutar om inhibition av det verkställighetsförordnande som meddelats enligt 35 § förvaltningslagen.

Övrigt

Jag begär anstånd till den 27 oktober för att vidareutveckla grunderna för överklagandet och för att kunna ge sakkunniga tid att slutföra sin granskning av det omfattande materialet.

Grunderna för inhibition är färdiga och omfattas inte av begäran om anstånd.

Talerätt

Naturskyddsföreningen Eskilstuna har talerätt enligt 16 kap. 13 § miljöbalken. Enligt paragrafen får alla överklagbara beslut om tillstånd, godkännande eller dispens som är fattade enligt balken eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken överklagas av de juridiska personer som uppfyller de i paragrafen uppställda kraven för talerätt. 16 kap. 13 § miljöbalken innehåller inga

undantag, annat än de i 2 st. 2 meningen, och inga ytterligare krav på att beslutet exempelvis måste röra yttre miljöpåverkan. Ingen annan bedömning av beslutet ska alltså göras än att konstatera att det är fattat med stöd av miljöbalken eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av miljöbalken.

Kemikalieinspektionens beslut gäller en dispens och är fattat enligt en föreskrift som meddelats med stöd av 14 kap. 8 § miljöbalken. Det får alltså överklagas enligt 16 kap. 13 § miljöbalken. Naturskyddsföreningen Eskilstuna uppfyller kraven för talerätt i 16 kap. 13 § miljöbalken, eftersom den inte är vinstdrivande, har tillräckligt antal medlemmar, har bedrivit verksamhet i Sverige i mer än tre år och har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen.

De privatpersoner som klagar är antingen bor eller äger mark inom 300 m till 1,2 km från fabriken. De har talerätt enligt 16 kap. 12 § miljöbalken. Beslutet om dispens angår dem och har gått dem emot. Syftet med förbudet mot metylenklorid är att skydda såväl miljö som hälsa,¹ vilket utvecklas nedan. Endast Kemikalieinspektionen har rättslig möjlighet att ge dispens från förbudet mot metylenklorid. Dispensen är en förutsättning för de utsläpp som riskerar att drabba de närboendes hälsa. Den angår alltså de närboende och går dem emot, vilket gör att de har klagorätt.

Sammanfattning av argument

Skälen, som lyfts fram i detta yttrande, är sammanfattningsvis följande.

- Prövningen av synnerliga skäl ska vara mycket restriktiv.
- Kunskapen om metylenklorids skadlighet framträder allt klarare för varje år som går. I bedömningen av synnerliga skäl måste domstolen ta hänsyn till den senaste forskningen om metylenklorids skadlighet.
- Förbudet mot metylenklorid syftar till att skydda både hälsa och miljö. Prövningen av synnerliga skäl måste därför innefatta en bedömning av risker för miljön och för hälsa för såväl arbetstagare som närboende.
- Prövningen måste även utifrån de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Detta innebär bland annat att försiktighetsprincipen, kunskapskravet och bästa möjliga teknik måste tillämpas.
- Kemikalieinspektionens föreskrifter saknar bemyndigande. De lever dessutom inte upp till kravet på synnerliga skäl.
- Synnerliga skäl för användningen av metylenklorid föreligger inte.
 - Ny verksamhet och nytt användningsområde
 - Riskerna överväger nyttan
 - Det finns andra sätt att uppnå syftet med användningen
 - Risker för arbetstagare, närboende och miljö
 - Avsaknad av beräkningar av exponering
 - Osäkerhet i spridningsberäkningarna
 - Inte visat att bästa möjliga teknik används för att få ned använd mängd och utsläpp till luft
 - Risker vid oförutsedda händelser
 - Bolaget brister i sitt arbetsmiljöansvar och säkerhetsarbete

¹ Prop. 1990/91:90 s 259.

Inhibition av verkställighetsförordnandet

Verkställighetsförordnandet är meddelat utan stöd i 35 § förvaltningslagen

Kemikalieinspektionen har medgett verkställighetsförordnande av dispensbeslutet. Kemikalieinspektionen har inte haft fog för detta. Huvudregeln är att ett beslut inte får verkställas förrän det har vunnit laga kraft. Kemikalieinspektionen har inte tagit hänsyn till att denna huvudregel måste anses gälla i ännu högre grad när beslutet gäller en dispens som endast får medges vid synnerliga skäl. Kemikalieinspektionen har därutöver inte alls tagit i beaktande det väsentliga allmänna intresset av att skydda miljö och hälsa. I sitt beslut om verkställighetsförordnande skriver Kemikalieinspektionen endast om bolagets intressen och gör ingen avvägning av motstående intressen. Inspektionen har heller inte beaktat att de rättssäkerhetsskäl som 35 § förvaltningslagen ska skydda gör sig gällande i ännu högre grad på grund av att domstolspraxis angående dispens för förbjudna ämnen inom industrin är mycket begränsad. De som har rätt att överklaga behöver ges en reell möjlighet att få dispensen överprövad i domstol.

Kemikalieinspektionen har även tillmätt produktionskapaciteten hos svenska och europeiska batteritillverkare betydelse. Då bolaget ännu inte har någon produktion som involverar användning av metylenklorid i verksamheten, synes det osannolikt att en risk för minskad produktionskapacitet med följer för bolagets kunder samt svenska och europeiska batteritillverkare skulle vara reell. Kemikalieinspektionen har heller inte tagit del av något underlag från bolaget till styrkande av att den svenska eller europeiska produktionskapaciteten skulle påverkas.

Vidare har Kemikalieinspektionen inte beaktat att verkställighetsförordnande bara får meddelas när det väsentliga intresset *kräver* det. Enligt förarbetena "kan [detta] framför allt handla om fall när det bedöms finnas behov av att avvärja ett akut hot mot liv eller hälsa eller betydande egendomsvärden, t.ex. i samband med en naturkatastrof, en skogsbrand, en allvarlig olycka eller liknande".² I detta fall handlar det inte om ett plötsligt uppkommet, akut hot mot egendomsvärden. Tvärtom har processen med tidsbestämda dispenser varit förutsebar för bolaget och dess kunder.

Utöver detta har Kemikalieinspektionen felaktigt tillämpat 35 § 3 st. förvaltningslagen för sitt beslut. Enligt detta stycke gäller att

En myndighet får även verkställa ett beslut omedelbart om ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse kräver det. Myndigheten ska dock först noga överväga om det finns skäl att avvakta med att verkställa beslutet på grund av

1. att beslutet medför mycket ingripande verkningar för någon enskild,
2. att verkställigheten inte kan återgå om ett överklagande av beslutet leder till att det upphävs, eller
3. någon annan omständighet

Med verkställighet i 35 § förvaltningslagen avses dels åtgärder som beslutsmyndigheten vidtar, dels när en enskild "tar i anspråk den frihet som han eller hon fått genom ett beslut", t.ex. genom att ägna sig åt verksamhet som annars skulle vara förbjuden.³ Som framgår av ordalydelsen är det endast en myndighet som, efter behovsprövning, kan verkställa ett beslut omedelbart med stöd i 35 § 3 st. Enligt Förvaltningslagsutredningen kan en sådan behovsprövning inte gärna anförtros någon annan än en myndighet och regelns tillämpningsområde begränsas alltså till sådana fall där en myndighet verkställer beslutet.⁴ Propositionen motsäger inte dessa slutsatser.⁵ Det typexempel som ges på när

² Prop. 2016/17:180 s. 326.

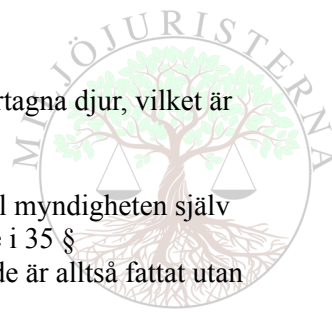
³ SOU 2010:29 s. 541.

⁴ SOU s. 544.

⁵ Prop. s. 213, 326.

behovsprövningen enligt 3 st. tillämpas är för att undvika lidande för omhändertagna djur, vilket är verkställighet genom myndigheters försorg.⁶

Det står därför klart att 35 § 3 st. förvaltningslagen endast är tillämpligt i de fall myndigheten själv vidtar åtgärden. Inte heller är några annan grund för verkställighetsförordnande i 35 § förvaltningslagen tillämplig. Kemikalieinspektionens verkställighetsförordnande är alltså fattat utan stöd i lag.

Verkställighetsförordnandet ska inhiberas

Det finns alltså mycket stora anledningar att inhibera beslutet. Syftet med förbudet mot metylenklorid utgör i sig ett väsentligt allmänt intresse, eftersom det har sin grund i att skydda miljön samt människors liv och hälsa. Detta faktum måste tillmätas betydelse för frågan om inhibition.⁷ Av skäl som framgår nedan är sannolikheten för ändring stor. Kemikalieinspektionens tidigare prövning har inte varit förenlig med 6 § kemikalieförbudsförordningen och kravet på synnerliga skäl. Den har skett med felaktig tillämpning av Kemikalieinspektionens föreskrifter och har helt förbisett miljö, närboendes hälsa och tillämpning av 2 kap. miljöbalken.

Det aktuella dispensbeslutet innebär särskilt stora anledningar att meddela inhibition. Det rör sig om mycket stora mängder av det cancerogena ämnet metylenklorid. Förvaring och användning av metylenklorid innebär risk för allvarlig skada, framför allt för de som arbetar i fabriken, men även för närboende. Risken för skada uppkommer redan när metylenklorid forslas in i och förvaras i fabriken. Särskilt om en olycka skulle inträffa, kan konsekvenserna av denna inte återgå utan riskerar tvärtom att medföra oåterkalleliga följder, inte minst för de som arbetar i fabriken. Kortvarig, kraftig exponering av metylenklorid kan i värsta fall medföra akuta dödsfall.⁸ Det är inte vetenskapligt fastställt vilka halter och hur lång tids exponering av metylenklorid som krävs för att ämnet ska påverka hälsan. Det står dock klart att även låga doser och även relativt kort tids exponering innebär risker för allvarliga sjukdomar.¹⁰ Det stämmer alltså inte att verkställigheten skulle kunna återgå och att en dispens inte skulle få oåterkalleliga följder. Det är fråga om stora risker med allvarliga följder, både vid normala förhållanden och vid oväntade händelser.

Som visas nedan innehåller underlaget för det överklagade beslutet inte tillräcklig beskrivning av risker och konsekvenser vid olika slags olyckor, bränder och sabotage eller bolagets hantering av sådana risker. Vid brand kan metylenklorid ombildas till den mycket farliga gasen fosgen eller den frätande gasen väteklorid. Det finns vidare allvarliga betänkligheter gällande bolagets säkerhets- och arbetsmiljöarbete.¹¹ Det finns alltså stora risker att exponeringen eller olyckor medför konsekvenser som inte går att återställa.

En inhibition skulle inte innebära oproportionerlig skada för bolaget. Metylenklorid är förbjudet med syftet att helt fasa ut ämnet. Det bolag som förlitar sig på fortsatt dispens för användning av ett förbjudet ämne bör självt stå risken för att en dispens kan fördröjas. Vidare har bolagets produktion inte börjat. Bolaget har ännu inte fått slutbesked för att ta fabriken i bruk och det finns ingen tidsplan för slutbesiktning. En inhibition skulle alltså inte stoppa pågående produktion.

⁶ Prop. s. 215, se även HFD 2021 ref 41.

⁷ Jfr RÅ 1998 ref. 48.

⁸ Vetenskapligt Underlag för Hygieniska Gränsvärden 34. Diklormetan (Metylenklorid). Arbete och hälsa 49 (2015) 91-118.

⁹ Hoang, A., Fagan, K., Cannon, D. L., Rayasam, S. D., Harrison, R., Shusterman, D., & Singla, V. (2021). Assessment of methylene chloride-related fatalities in the United States, 1980-2018. JAMA internal medicine, 181(6), 797-805.

¹⁰ Se t.ex. Park A S et al, Exposure to ambient dichloromethane in pregnancy and infancy from industrial sources and childhood cancers in California, 2017, International Journal of Hygiene and Environmental Health, 220(7):1133-1140.

¹¹ Se nedan.

Sammanfattningsvis är sannolikheten för ändring av beslutet stor. Metylenklorids farlighet, den stora mängden av ämnet, det faktum att bolaget inte innehåller tillräckliga beskrivningar av risker och bolagets oförmåga att hantera säkerhet på arbetsplatser innebär att det finns stora risker för att beslutet inte går att återställa. I en avvägning är det proportionerligt att bolagets ekonomiska intressen får stå tillbaka. Beslutet om verkställighetsförordnande ska därför inhiberas.

Ramen för domstolens prövning

Sammanfattning av den rättsliga ramen enligt Kemikalieinspektionens beslut

Enligt 14 kap. 8 § 1 st. 4 p. får regeringen meddela föreskrifter om förbud som är av särskild betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt mot hantering, införsel och utförsel av en kemisk produkt, bioteknisk organism eller vara.

Med stöd av detta har regeringen förbjudit metylenklorid i 6 § förordningen (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter (kemikalieförbudsförordningen). I 7 § kemikalieförbudsförordningen har regeringen bemyndigat Kemikalieinspektionen att fatta vissa beslut om metylenklorid:

Kemikalieinspektionen får i fråga om förbuden i 5 § första stycket och 6 § första stycket

1. meddela föreskrifter om sådana undantag som det finns särskilda skäl för, och
2. i det enskilda fallet ge dispens, om det finns synnerliga skäl.

Kemikalieinspektionen har utfärdat föreskrifter gällande synnerliga skäl för dispens i det enskilda fallet i 5 kap. 5 § 2 st. KIFS 2017:7:

Normalt anses synnerliga skäl finnas om ett företag som ansöker om dispens för användning av ett lösningsmedel styrker

1. att företaget fortlöpande undersöker tänkbara alternativ,
2. att något användbart alternativ ännu inte blivit tillgängligt för att lösa företagets behov, och
3. att företagets användning inte medför oacceptabel exponering.

I det nu överklagade beslutet har Kemikalieinspektionen tillämpat föreskrifterna i 5 kap. 5 § 2 st. KIFS 2017:7. Kemikalieinspektionen har enbart undersökt de tre listade kriterierna. Gällande "oacceptabel exponering" har myndigheten endast undersökt exponering av arbetstagare. Kemikalieinspektionen har inte tillämpat några andra regler i miljöbalken.¹²

¹² Kemikalieinspektionens beslut 2025-09-15 dnr 5.2-H25-03766 avsnitt 4, Förutsättningar för Kemikalieinspektionens prövning.

Sammanfattning av de klagandes inställning

De klagandes inställning utvecklas i detta avsnitt och kan sammanfattas som följer. Kravet på synnerliga skäl i 7 § kemikalieförbudsförordningen innebär att en mycket restriktiv tolkning ska göras och mycket höga krav ska ställas för att bevilja dispens. Bedömningen av om "synnerliga skäl" föreligger kan inte begränsas till att enbart undersöka arbetsmiljö och alternativ till metylenklorid. Alla relevanta omständigheter behöver tas i beaktning i undersökning av om synnerliga skäl föreligger. Detta innefattar miljöskäl liksom hälsoskäl för både arbetstagare och närboende. Prövningen behöver även innefatta en bedömning av huruvida en dispens kan anses förenlig med de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Detta följer av syftet med förbudet i kemikalieförbudsförordningen, syftet med miljöbalken och sökandens bevisbörda för att miljöbalkens hänsynsregler uppfylls.

Kemikalieinspektionens föreskrifter i 5 kap. 5 § KIFS 2017:7 kan inte tillämpas. Detta beror dels på att Kemikalieinspektionen saknar bemyndigande för att utfärda föreskrifter om tillämpningen av 7 § 1 st. 2 p. kemikalieförbudsförordningen, dels på att föreskrifternas lågt ställda kriterier innebär att förordningens krav på synnerliga skäl frångås, vilket kräver att samtliga relevanta omständigheter beaktas. Även om domstolen skulle tillämpa Kemikalieinspektionens föreskrifter, måste samtliga relevanta hälso- och miljöomständigheter beaktas eftersom bolagets ansökan inte är en "normal" dispensansökan.

"Synnerliga skäl" innebär en mycket restriktiv prövning

Användning av metylenklorid är förbjuden. Enligt 7 § i förordningen har Kemikalieinspektionen möjlighet att meddela föreskrifter om generella undantag om det finns *särskilda* skäl. Vidare får Kemikalieinspektionen ge dispens i det enskilda fallet om det finns *synnerliga* skäl. Att det handlar om att göra ett undantag i det enskilda fallet innebär att det är *förutsättningarna i just det fallet* som måste lägga grunden för prövningen. Här räcker alltså inte särskilda skäl, vilket redan det skulle innebära att den prövande myndigheten gör en restriktiv bedömning. Istället krävs *synnerliga* skäl för dispens, vilket innebär att prövande myndighet måste göra en *mycket* restriktiv bedömning av om förbudet kan frångås i det enskilda fallet. I miljöbalken återfinns "särskilda skäl" 35 gånger och "synnerliga skäl" endast sju gånger, varav två gånger som förutsättning för undantag från natur- och miljöskyddsregler (7 kap. 7 §, 14 kap. 8 § 6 p. miljöbalken). Även i miljöbalkens följdförfattningar och i annan lagstiftning är mönstret detsamma: synnerliga skäl förekommer betydligt mindre ofta än särskilda skäl och det är mycket ovanligt att synnerliga skäl krävs för dispens.

Sammanfattningsvis innebär kravet på synnerliga skäl i kemikalieförbudsförordningen att en prövning av dispens från förbudet mot metylenklorid måste vara mycket restriktiv.

Ny kunskap om metylenklorid måste beaktas

Metylenklorid (även diklormetan eller DCM) är ett klorerat lösningsmedel. Det har länge varit känt att metylenklorid medför risker för hälsa och miljö. I Sverige förbjöds all användning av metylenklorid 1996.¹³ Riksdagen fattade år 1991 beslut om att användningen av metylenklorid helt borde avvecklas

¹³ Övergångsbestämmelser, förordning (1991:1289) om vissa klorerade lösningsmedel.

senast till utgången av år 1995.¹⁴ Skälet till att avveckla metylenklorid var dess “flyktighet och giftighet samt stora spridning”.¹⁵ Den snabba avvecklingstakten ansågs “tekniskt möjlig och miljö- och hälsomässigt motiverad”.¹⁶ Sverige har varit pådrivande i det internationella arbetet för begränsning av metylenklorid.¹⁷¹⁸

Lagstiftaren visste alltså redan för 35 år sedan att användning av metylenklorid medförde risker för cancer och fara för miljön. Det var välkänt att inandning av höga halter metylenklorid direkt ger illamående, yrsel och domningar. Det var också visat att metylenklorid medför minskad spermieproduktion och testikelatrofi.¹⁹ Metylenklorid har också misstänkts leda till spontana aborter hos kvinnor.²⁰ Senare forskning har stärkt farhågorna om metylenklorid. Kunskapsläget om metylenklorids skadlighet sådant som det var 2015 finns sammanfattat i *Vetenskapligt Underlag för Hygieniska Gränsvärden 34*. Där framgår att metylenklorid absorberas effektivt via luftvägar och i vätskeform kan hudupptaget vara betydande. Bland flera hälsorisker nämns att metylenklorid medför att kolmonoxid binds till hemoglobin i blodet (COHb) vid inandning. Detta kan medföra syrebrist och påverkan på hjärnan, bland annat i form av yrsel eller i värsta fall plötslig död.²¹ Från åren efter 2015 finns studier som visar på högre risk för gallvägscancer,²² primärt Sjögrens syndrom²³ och genskador,²⁴ för att ge en icke uttömmande lista.

Sedan bolagets förra dispensansökan 2021 har kunskapen om ämnets skadlighet förstärkts ytterligare. Det amerikanska miljöskyddsverket Environmental Protection Agency (EPA) har i sin riskbedömning för metylenklorid 2022 bedömt att metylenklorid innebär hälsorisker både för personer som arbetar direkt med ämnet och personer som utsätts indirekt (workers, occupational non-users and bystanders). EPA bedömde också att 52 av 53 tillfällen då människor kommer i kontakt med metylenklorid utgör en betydande risk för människors hälsa. Bland dessa tillfällen ingår industriell användning såsom tillverkning av separatorfilm.²⁵ För arbetstagare finns numera bland annat klara belägg för att metylenklorid ger högre risk för Parkinsons sjukdom.²⁶ Rapporter om akut livsfarlig exponering vid arbete finns så sent som 2023.²⁷

¹⁴ Prop. 1990/91:90, s. 258, JoU 30, rskr. 338.

¹⁵ Prop 1990/91:90 s. 258.

¹⁶ Prop 1990/91:90 s. 258.

¹⁷ Prop. 1990/91:90 s. 234.

¹⁸ [OECD Environment Monograph Series No. 101. Risk Reduction Monograph No. 2: Methylene Chloride](#), som Sverige tog fram.

¹⁹ Kelly M. Case reports of individuals with oligospermia and methylene chloride exposures. *Reprod Toxicol* 1988;2:13-17.

²⁰ Taskinen H, Lindbohm ML, Hemminki K. Spontaneous abortions among women working in the pharmaceutical industry. *Br J Ind Med* 1986;43:199-205.

²¹ Vetenskapligt Underlag för Hygieniska Gränsvärden 34. Diklormetan (Metylenklorid). *Arbete och Hälsa* 49 (2015) 91-118. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/38746>.

²² Sobue T et al, Risk of bile duct cancer among printing workers exposed to 1,2-dichloropropane and/or dichloromethane, 2015, *J Occup Health*, Epub 2015 Feb 7.

²³ Chaigne B et al., Primary Sjögren's syndrome and occupational risk factors: A case-control study, 2015, *Journal of Autoimmunity*, 60(2015) 80-85.

²⁴ Zeljezic D, Mladinic M, Kopjar N and Radulovic A H, Evaluation of genome damage in subjects occupationally exposed to possible carcinogens, 2016, *Technology and Industrial Health* vol 32(9), pp 1570-1580.

²⁵ EPA; MC_Final Revised RD_10.26.22-final (1)

²⁶ Aravindan A, Engstrom Newell M and Halden R U, Literature review and meta-analysis of environmental toxins associated with increased risk of Parkinson's disease, 2024, *Science of the Total Environment*.

²⁷ Shang RK, et al., Case Report: Sudden death caused by methylene chloride poisoning, 2024, *Frontiers in Pharmacology*, DOI 10.3389/fphar.2024.1471744

Generellt är metylenkloridhalterna betydligt högre på arbetsplatser än i omgivningsluften.²⁸ Eftersom halterna i utemiljön är lägre har det funnits ett antagande om att hälsorisker för boende runt en verksamhet med metylenklorid skulle vara försumbara. Det är först under senare år som det har kommit fram forskningsbaserad kunskap om hälsorisker för boende i närområdet av verksamhet med metylenklorid. Skadligheten är alltså så hög att även närboende kan drabbas. Det finns till exempel klara belägg för att metylenklorid ger högre risk för flera sorters barncancer. I en stor fall-kontrollstudie som gjordes i Kalifornien på cancer hos barn 0-5 år som varit exponerade för metylenklorid matchades 13 326 fall mot drygt 270 000 kontroller. Medianutsläppet var 2,5 ton och genomsnittet 15,5 ton. Forskarna fann en signifikant förhöjd risk för tre olika former av barncancer hos barn som bott sedan födseln inom tre kilometer från verksamheter med utsläpp av metylenklorid.²⁹ Bland närboende finns därutöver studier som visar att metylenklorid ger högre risk för bröstcancer,³⁰ kolorektal cancer,³¹ leukemi,³² autism³³³⁴ och hjärncancer.³⁵ Sedan 2021 har nya studier visat att metylenklorid kan bidra till ALS³⁶ och bekräftat tidigare misstänkta risker för non-Hodgkins lymfom.³⁷ En studie från 2025 visar att luftexponering av metylenklorid bland gravida kvinnor medför förhöjd risk för att deras barn får CP-skador.³⁸ Gemensamt för samtliga refererade studier är att utsläppsnivåer och halter i uteluften varit lägre än vad bolaget planerar i Eskilstuna. För att ta ett exempel var medianvärdet för exponering av metylenklorid 0,18 ppb vid bostäderna för de mödrar som födde barn med CP, i den redovisade studien.³⁹ Det kan jämföras med de värden som bolaget presenterat i sin dispensansökan till Kemikalieinspektionen. Där visar bolaget en beräknad halt i omgivande uteluft från 0,577 till 57,7 ppb.⁴⁰ Nivåerna i uteluften inom det avstånd som bolaget redovisar förväntas alltså genomsnittligt vara mellan tre och trettio gånger högre än den nivå som visats orsaka förhöjd risk för CP hos barn vars mödrar exponerats för metylenklorid under graviditeten.

²⁸ Dagens Arbete, "Ny forskning: Metylenklorid farligare än vad myndigheterna tidigare känt till", <https://da.se/2024/10/ny-forskning-metylenklorid-farligare-an-man-kant-till/>, publicerad 2024-10-04 (uppdaterad 2024-11-26).

²⁹ Park A S et al, Exposure to ambient dichloromethane in pregnancy and infancy from industrial sources and childhood cancers in California, 2017, International Journal of Hygiene and Environmental Health, 220(7):1133-1140.

³⁰ Niehoff N M et al., Airborne mammary carcinogens and breast cancer risk in the Sister Study, 2019, Environment International.

³¹ García-Pérez J et al., Residential proximity to industrial pollution sources and colorectal cancer risk: A multicase-control study, 2020, Environment International.

³² García-Pérez J et al, Childhood leukemia and residential proximity to industrial and urban sites, 2015, Environmental Research 140, pp 542-553.

³³ Windham G C, et al, Autism Spectrum Disorders in Relation to Distribution of Hazardous Air Pollutants in the San Francisco Bay Area, 2006, Environmental Health Perspectives, Vol 114, no. 9, 1438-1444.

³⁴ Kalkbrenner A M et al., Perinatal exposure to hazardous air pollutants and autism spectrum disorders at age 8, 2010, Epidemiology vol 21, pp 631-641.

³⁵ Makris K C and Voniatis M, Brain cancer cluster investigation around a factory emitting dichloromethane, 2017, The European J of Public Health, pp 338-343.

³⁶ Andrew A et al., ALS risk factors: Industrial airborne chemical releases, 2023, Environ Poll.

³⁷ Boyle J et al., Modeling historic environmental pollutant exposures and non-Hodgkin lymphoma risk, 2023, Environmental Research, Epub 2023 Feb 18.

³⁸ Zhuo, H et al., Ambient Toxic Air Contaminants in the Maternal Residential Area during Pregnancy and Cerebral Palsy in the Offspring, 2025, Environmental Health Perspectives, <https://doi.org/10.1289/EHP14742>.

³⁹ Zhuo, H et al., Ambient Toxic Air Contaminants in the Maternal Residential Area during Pregnancy and Cerebral Palsy in the Offspring, 2025, Environmental Health Perspectives, <https://doi.org/10.1289/EHP14742>.

⁴⁰ Ansökan om dispens, Bilaga 2 (Teknisk beskrivning), avsnitt 6.1.1.

Metylenklorid påverkar även miljön. Det är känt sedan länge att det är en potent växthusgas⁴¹ och kan orsaka marknära ozon.⁴² Ny forskning visar att metylenklorid också riskerar att tunna ut det stratosfäriska ozonlagret, till skillnad från vad man tidigare har trott.⁴³

Det förbättrade kunskapsläget återspeglas även i klassificeringarna. WHO klassificerar metylenklorid som "troligen cancerframkallande" sedan 2016. Klassificeringen baseras huvudsakligen på studier som visar samband mellan exponering för metylenklorid och cancer i gallgångarna respektive non-Hodgkins lymfom i människa, samt tillräckliga bevis för cancer i djur.⁴⁴ Arbetsmiljöverket klassar ämnet som cancerframkallande. Den senaste omprövningen av gränsvärden gjordes 2018.⁴⁵ EU:s kemikaliebyrå ECHA klassificerar i nuläget metylenklorid som att det "misstänks kunna orsaka cancer".⁴⁶ ECHA:s riskbedömningskommitté har dock i mars 2025 föreslagit att metylenklorid ska klassas som att det "kan orsaka cancer" och därutöver "misstänks kunna orsaka genetiska defekter".⁴⁷ Det är också troligt att ECHA föreslår nya, striktare gränsvärden för metylenklorid inom kort.⁴⁸ I USA har den nya kunskapen redan tagits i beaktande. Amerikanska EPA har sedan 1 augusti 2025 satt nivågränsvärdet för exponering av metylenklorid till 2 ppm. Nivågränsvärdet avser den luftburna koncentrationen beräknad som ett tidsvägt genomsnitt under åtta timmar. Korttidsgränsvärdet är satt till 16 ppm för exponering under 15 minuter.⁴⁹ I Sverige är Arbetsmiljöverkets motsvarande siffror 35 ppm i nivågränsvärde och 70 ppm i korttidsgränsvärde.⁵⁰

Sammanfattningsvis förbjöds metylenklorid redan för trettio år sedan på grund av ämnets stora risker. Förbudet mot metylenklorid var avsett att avveckla användning av metylenklorid. Studier på senare år gör att ämnets skadliga effekter på miljö och hälsa hos både arbetstagare och närboende framträder allt tydligare. Kunskapen om ämnets skadlighet är alltså bättre jämfört med när förbudet mot metylenklorid infördes, jämfört med 2018 när Arbetsmiljöverket senast omprövade gränsvärdena för metylenklorid i luft, och jämfört med 2021 när bolagets förra dispensansökan bedömdes. Detta nya kunskapsläge måste, med beaktande av försiktighetsprincipen, leda till att prövningen av "synnerliga skäl" sker ännu striktare än när förbudet mot metylenklorid infördes. De små osäkerheter som finns gällande vilka halter metylenklorid som är skadliga måste tolkas så att allmänheten skyddas. Avsaknad av vetenskaplig bevisning beträffande orsakssamband vid tillämpning av miljöbalkens försiktighetsprincip fritar inte verksamhetsutövaren från att vidta åtgärder. En rådande osäkerhet om farlighet ska inte gå ut över allmänheten, utan måste drabba verksamhetsutövaren. Det är bolaget som har bevisbördan för att olägenheter inte behöver befaras. Även den psykiska oro som verksamheten

⁴¹https://ghgprotocol.org/sites/default/files/ghgp/Global-Warming-Potential-Values%20%28Feb%2016%202016%29_1.pdf

⁴² <https://utslappisiffror.naturvardsverket.se/sv/Amnen/Klorerade-organiska-amnen/Diklormetan/>

⁴³ An M D, et al., Rapid increase in dichloromethane emissions from China inferred through atmospheric observations, 2021, Nature, och där gjorda referenser.

⁴⁴ IARC Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risks to Humans. Some Chemicals Used as Solvents and in Polymer Manufacture. Volume 110 (2016) 177- 255. <https://publications.iarc.fr/547>.

⁴⁵ Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:14) om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön, bilaga 1.

⁴⁶ <https://echa.europa.eu/sv/substance-information/-/substanceinfo/100.000.763>

<https://echa.europa.eu/sv/registry-of-clh-intentions-until-outcome/-/dislist/details/0b0236e1838a73e8>.

⁴⁷ RAC Opinion proposing harmonised classification and labelling at EU level of dichloromethane.

ECHA/RAC/CLH-O-0000007474-70-01/F. 10 March 2025.

<https://echa.europa.eu/documents/10162/10069a2f-69d7-10ae-d448-3d3a85e08c4a>.

⁴⁸ Gunnar Johanson, expertyttrande.

⁴⁹ § 751.109 (c) US Code of Federal Regulations,

<https://www.ecfr.gov/current/title-40/chapter-I/subchapter-R/part-751/subpart-B>.

⁵⁰ Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:14) om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön, bilaga 1.

kan ge upphov till ska beaktas.⁵¹ Detta måste även få följden att det krävs att bolaget visar att det har förmåga att följa de striktare gränsvärden som kan förväntas vara på plats inom kort.

Förbudet mot metylenklorid ska skydda hälsa och miljö

Kemikalieinspektionens föreskrifter anger att synnerliga skäl normalt anses finnas om tre förutsättningar är uppfyllda. En av förutsättningarna är att företagets användning inte medför oacceptabel exponering. Kemikalieinspektionen tillämpar detta på så sätt att endast exponering för arbetstagare tas i beaktning. En sådan tolkning är inte lagenlig. Lagstiftaren införde förbudet mot metylenklorid av både hälsoskäl och miljöskäl. Avsikten var att fasa ut all användning av metylenklorid.⁵²

Av 6 § kemikalieförbudsförordningen framgår att metylenklorid inte får “saluhållas, överlåtas eller användas yrkesmässigt”. Regeln handlar alltså om yrkesmässig användning, och inte konsumenters enskilda bruk (vilket istället regleras i 5 § kemikalieförbudsförordningen). Detta innebär dock inte att regeln endast syftar till att skydda de som använder yrkesmässigt och deras arbetsmiljö. Tvärtom måste bestämmelsen om metylenklorid i kemikalieförbudsförordningen tolkas mot bakgrund av att förbudet av lagstiftaren alltså har ansetts vara av särskild betydelse ur både hälso- och miljöskyddssynpunkt.

Detta följer även av att miljöbalken utgör rättslig grund för införandet av förbudet. Kemikalieförbudsförordningens förbud mot metylenklorid är infört med stöd i 14 kap. 8 § 1 st. 4 p. miljöbalken, enligt vilken föreskrifter om förbud mot en kemisk produkt får meddelas om förbuden är av särskild betydelse “från hälso- eller miljöskyddssynpunkt”. “Arbetsmiljösynpunkt” listas inte särskilt som en grund för att meddela föreskrifter i 14 kap. 8 § 1 st. 4 p. miljöbalken. Detta är en logisk följd av att miljöbalken i sin helhet inte tar särskilt sikte på arbetsmiljö. Detta framgår av 1 kap. 3 § 2 st miljöbalken, där det står “[s]åvitt gäller skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete samt i sådana hänseenden i övrigt som *huvudsakligen* avser arbetsmiljön tillämpas bestämmelserna i arbetsmiljölagen” [vår kursivering]. Bestämmelserna i miljöbalken syftar till att “främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö” (1 kap. 1 § 1 st. miljöbalken). Både hälsa och miljö är alltså mål som miljöbalken syftar till att uppnå.⁵³ Miljöbalken, liksom därmed kemikalieförbudsförordningen och Kemikalieinspektionens föreskrifter med stöd av den, ska tillämpas så att “människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan” (1 kap. 1 § 2 st. miljöbalken). Eftersom förbudet mot metylenklorid är infört med stöd av miljöbalken ska alltså miljö- och hälsoaspekter vara avgörande. Arbetsmiljöhänsyn måste tas som ett led i denna hälso- och miljöbedömning, men kan inte vara den enda aspekt som bedöms.⁵⁴

Det finns alltså inte fog för att tolka kemikalieförbudsförordningen eller Kemikalieinspektionens föreskrifter som att endast arbetsmiljö och alternativ till metylenklorid ska beaktas i fråga om synnerliga skäl. Kemikalieinspektionens tillämpning av förordningen och föreskrifterna är felaktig.

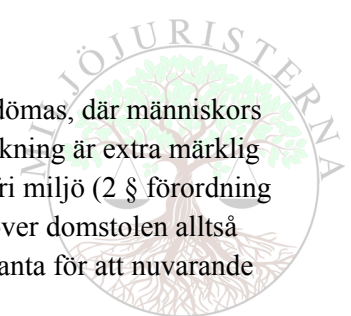
⁵¹ MÖD 2017:29.

⁵² Prop. 1990/91:90 s 259.

⁵³ Prop. 1997/98:45 del 2 s. 7.

⁵⁴ Jfr prop. 1997/98:90 s. 150.

Reglerna ska istället tolkas som att både miljö och människors hälsa måste bedömas, där människors hälsa innefattar såväl arbetstagare som närboende. Kemikalieinspektionens tolkning är extra märklig med tanke på myndighetens ansvar för det nationella miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö (2 § förordning (2009:947) med instruktion till Kemikalieinspektionen). I sin bedömning behöver domstolen alltså tolka "synnerliga skäl" på ett sätt som tar hänsyn till alla omständigheter relevanta för att nuvarande och kommande generationer ska tillförsäkras hälsa och god miljö.

Prövningen ska även omfatta 2 kap. miljöbalken

Förbudet mot metylenklorid är alltså infört med stöd i miljöbalken. Miljöbalken stadgar att när en fråga om dispens prövas är den som avser att bedriva verksamheten skyldig att visa att de förpliktelser som följer av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iaktas (2 kap. 1 § miljöbalken). I den nu aktuella prövningen krävs för beviljad dispens därför att sökanden kan visa dels att synnerliga skäl föreligger, dels att skyldigheterna i de allmänna hänsynsreglerna iaktas. Detta innebär att bland annat frågor om bästa möjliga teknik och uppfyllandet av kunskapskravet måste beaktas.

De klagande hänvisar även till yttrande från Företagarna i Eskilstuna gällande betydelsen av 2 kap. 9 § miljöbalken och betydelsen av Kemikalieinspektionens exklusiva behörighet att medge dispens för metylenklorid.⁵⁵

Prövningen av om synnerliga skäl föreligger är striktare än den prövning som har gjorts i beslutet om tillstånd för miljöfarlig verksamhet. Frågan om synnerliga skäl föreligger för användning, hantering och utsläpp av metylenklorid har inte prövats tidigare och omfattas därför inte av rättskraft.

Kemikalieinspektionens föreskrifter saknar bemyndigande

I Kemikalieinspektionens föreskrifter, som anger när det normalt ska anses föreligga synnerliga skäl (5 kap. 5 § KIFS 2017:7), hänvisar inspektionen till 7 § punkt 2 i kemikalieförbudsförordningen, trots att denna inte ger rätt att utfärda föreskrifter gällande dispens. Föreskrifterna i 5 kap. 5 § KIFS 2017:7 går alltså utöver bemyndigandet i 7 § kemikalieförbudsförordningen, som enbart bemyndigar myndigheten att utfärda föreskrifter gällande generella undantag och om det finns särskilda skäl. Kemikalieinspektionen får förvisso meddela verkställighetsföreskrifter om förordningen (21 § kemikalieförbudsförordningen). Enligt förarbetena bör med verkställighetsföreskrifter i första hand förstås tillämpningsföreskrifter av rent administrativ karaktär. I viss utsträckning torde det emellertid vara ofrånkomligt att tillåta också materiellt utfyllande regler. En förutsättning är då att regleringen inte tillförs något väsentligt nytt genom föreskrifterna.⁵⁶ Reglerna i 5 kap. 5 § KIFS är inte en tillämpningsföreskrift av rent administrativ karaktär. De är inte heller materiellt utfyllande på det sätt som i viss utsträckning kan tillåtas. Förbudet mot metylenklorid infördes av både miljö- och hälsoskäl och lagstiftarens avsikt är, som sagt, utfasning av ämnet.⁵⁷ Att i föreskrifter inskränka bedömningen av synnerliga skäl genom att sätta upp snäva kriterier, och i tillämpningen av föreskrifter endast

⁵⁵ Yttrande från sakägare i Kemikalieinspektionens ärende dnr H25-03766, inskickat av Agnes advokater, avsnitt 3.2 och bilaga C.

⁵⁶ Prop. 1973:90 s. 211.

⁵⁷ Prop. 1990/91:90 s 259.

undersöka arbetsmiljö, är att tillföra något väsentligt nytt i jämförelse med förordningen (jfr HFD 2017 ref. 18).

Sammanfattningsvis är Kemikalieinspektionens föreskrifter i 5 kap. 5 § KIFS 2017:7 skrivna utan bemyndigande. De kan därför enligt 11 kap. 14 § regeringsformen inte tillämpas. Domstolen bör därför tillämpa miljöbalken på det sätt som beskrivs ovan, och pröva om synnerliga skäl enligt kemikalieförbudsförordningen uppfylls utan tillämpning av föreskrifterna.

Kemikalieinspektionens kriterier uppfyller inte förordningens krav på synnerliga skäl

Kemikalieinspektionen har i en egen föreskrift specificerat vad som “normalt anses” utgöra synnerliga skäl för dispens från metylenklorid genom att ange tre kriterier (5 kap. 5 § KIFS 2017:7). De två första kriterierna är att det ansökande företaget undersöker tänkbara alternativ och att något användbart alternativ ännu inte blivit tillgängligt för att lösa företagets behov. Detta är ett uttryck för substitutionsprincipen. Substitutionsprincipen är en allmän miljö- och kemikalierättslig princip. Det är givet att tillämpa den i fråga om dispens och eftersom det rör sig om att medge användning av ett förbjudet ämne måste tillämpningen av principen vara mycket strikt.

Det sista kriteriet är att företagets användning inte medför “oacceptabel” exponering. Detta förefaller vara ett lågt ställt krav som inte tar försiktighetsprincipen i beaktande. “Oacceptabel” är ett laddat ord. I dagligt tal används det vid klara överträdelser av gränser. På samma sätt används det juridiskt (se t.ex. författningskommentaren i prop. 2017/18:243 s. 193 angående “äventyrande” av miljö kvalitetsnormer i 5 kap. 4 § miljöbalkens mening). Forskningen visar dock att även mycket låg exponering för metylenklorid kan innebära risker för till exempel ALS.⁵⁸ En tillämpning av försiktighetsprincipen medför att inte endast klart hälsofarlig exponering ska omöjliggöra dispens, utan även mycket låga risker för exponering. Domstolen bör tillämpa ett krav gällande exponering som innebär att endast mycket låga risker godtas. Domstolen bör därför antingen tolka “oacceptabel exponering” mycket snävt eller tillämpa ett tydligare kriterium.

Kemikalieinspektionens uttolkning av synnerliga skäl handlar alltså om att inga alternativ ska finnas och att exponeringen ska begränsas. I sin tillämpning har Kemikalieinspektionen endast utrett exponering bland arbetstagare, vilket berörs ovan. Detta utgör inte i sig synnerliga skäl för att medge användning av ett förbjudet ämne. Föreskrifterna innehåller inget kriterium om att det måste finnas ett intresse av vikt som motiverar användningen av det förbjudna ämnet. Kemikalieinspektionens föreskrifter hänvisar till “företagets behov” men utan att på något sätt kvalificera detta behov. Det förefaller som att ett företag kan hänvisa till vilket användningsområde som helst för att få dispens. Enbart det faktum att ett företag vill använda en viss substans är dock inte synnerliga skäl att frånga ett förbud. Detta gäller i ännu högre grad när det gäller en ny anläggning, som saknar intresset av kontinuitet.

Sammanfattningsvis innebär Kemikalieinspektionens kriterier att substitutionsprincipen ska tillämpas och att exponering för detta cancerframkallande och mutagena ämne inte får vara “oacceptabel”. Kriterierna är så lågt ställda att även om de skulle vara uppfyllda bör detta normalt inte anses medföra att synnerliga skäl föreligger. Att enbart tillämpa Kemikalieinspektionens kriterier är därför inte

⁵⁸ Andrew A et al., ALS risk factors: Industrial airborne chemical releases, 2023, Environ Poll.

tillräckligt i en prövning av dispens (jfr 11 kap. 14 § regeringsformen). Domstolen bör därför upphäva beslutet och i sin prövning tillämpa kemikalieförbudsförordningens krav på synnerliga skäl och i det göra en mycket restriktiv tillämpning av möjligheterna till dispens.

Ansökan är inte ett “normalt” fall och alla relevanta aspekter måste tas i beaktande

Som framgått innebär Kemikalieinspektionens föreskrifter att uppfyllandet av de tre listade kriterierna innebär att synnerliga skäl “normalt” ska anses föreligga. Kemikalieinspektionen argumenterar i sitt beslut för att dispensprövningen “sedan lång tid enbart omfattat arbetstagares exponering och alternativ” och att prövningen i det nu aktuella ärendet därför inte kan “omfatta helt andra konsekvenser av verksamheten”. Det faktum att en myndighet sedan lång tid har gjort en viss tolkning innebär dock inte att denna tolkning är korrekt. Tvärtom, om myndigheten under lång tid har tolkat lagstiftning felaktigt måste detta rättas till. Det är även anmärkningsvärt att Kemikalieinspektionen i sin motivering av prövningsramen inte hänvisar till sina egna föreskrifter. I föreskrifterna står det tydligt att synnerliga skäl *normalt* ska anses föreligga om exponeringen inte är oacceptabel och alternativ saknas. Om föreskrifterna tillämpas, ger dessa alltså alla möjligheter att beakta ytterligare aspekter. Kemikalieinspektionen förefaller dock mena att dess myndighetspraxis står över dess föreskrifter. Kemikalieinspektionen tycks också bortse från att bara lika fall ska behandlas lika enligt den förvaltningsrättsliga likabehandlingsprincipen, medan olika fall ska behandlas olika.

Det finns all anledning att anse att den förevarande ansökan *inte* utgör en normal fall ansökan om dispens för användning av metylenklorid. Som Kemikalieinspektionen själv skriver rör det sig i den nu aktuella dispensansökan om stora mängder av ämnet: 1280 ton. Före bolagets senaste dispensansökan omfattade dispenserna avsevärt mindre mängder, även sammanlagt: de senaste tio åren har den sammanlagda användningen av metylenklorid i Sverige varit mellan 100-190 ton.⁵⁹ Den nuvarande dispensen skulle därmed innebära en markant ökning av användningen av metylenklorid i Sverige. Mängden kan även jämföras med att det år 1988 förbrukades i Sverige ca 10 000 ton av de tre klorerade lösningsmedlen metylenklorid, trikloretylen och perkloretylen tillsammans. Då infördes förbudet mot metylenklorid med målet att fasa ut användningen.⁶⁰ Som Kemikalieinspektionen skriver rör det sig om ett nytt tillämpningsområde. Det är även fråga om en ny verksamhet.

Sammanfattningsvis föreskriver Kemikalieinspektionens föreskrifter att “synnerliga skäl *normalt* ska anses föreligga” om tre kriterier är uppfyllda. Den förevarande ansökan utgör dock inte ett “normalt” fall. För det fall att domstolen finner att det inte föreligger något formellt hinder mot att tillämpa Kemikalieinspektionens föreskrifter, begränsas domstolen alltså inte av de tre kriterier som föreskrifterna ställer upp utan kan ta samtliga andra relevanta omständigheter i beaktande. De omständigheter som här räknas upp för att visa att ett normalt fall inte föreligger måste även föranleda en *ännu* striktare bedömning av synnerliga skäl än normalt.

⁵⁹ Kemikalieinspektionen, Kemikalieinspektionen ger dispens för förbjudet ämne i tillverkning av litiumbatterikomponent, 2021-11-01, <https://www.kemi.se/arkiv/nyhetsarkiv/nyheter/2021-11-01-kemikalieinspektionen-ger-dispens-for-forbjudet-amne-i-tillverkning-av-litiumbatterikomponent>.

⁶⁰ Prop 1990/91:90 s 259.

Synnerliga skäl föreligger inte

För att en dispens ska kunna medges krävs att det föreligger synnerliga skäl för användningen. Detta innebär en mycket restriktiv prövning. Synnerliga skäl föreligger inte i det här fallet, av anledningar som listas nedan.

Ny verksamhet och nytt användningsområde

Ansökan rör nya tillämpningar av metylenklorid. Det handlar om en ny slags användning av metylenklorid, som tidigare inte skett i Sverige. Det handlar även om en verksamhet som är nystartad, vars produktion där metylenklorid används ännu inte kommit i gång. Därför saknas det intresse av kontinuitet som gällde verksamheter som använde metylenklorid när förbudet instiftades.⁶¹

Användning av metylenklorid i en ny verksamhet, för ett nytt användningsområde, måste anses strida mot syftet med förbudet - att fasa ut användningen av metylenklorid. Kravet på synnerliga skäl är inte uppfyllt.

Riskerna överväger nyttan

Som framgår ovan var syftet med förbudet att fasa ut användningen av metylenklorid. För att synnerliga skäl ska anses föreligga måste det finnas ett intresse av *mycket* stor vikt. Detta följer redan av kravet på synnerliga skäl. Lagstiftaren har dessutom uttryckligen angett sin avsikt att undantag endast ska vara möjligt för ett fåtal företag. Lagstiftaren nämner särskilt framställning av läkemedelssubstanser och sjukvårdsartiklar som någonting som skulle ges möjlighet till undantag från förbudet.⁶² Sjukvård och läkemedel utgör oundgänglig verksamhet. Framställning av separatormaterial till litiumbatterier kan inte likställas med detta i nyttohänseende.

Nytta måste ställas mot motstående intressen, i detta fall: allvarliga hälsorisker för såväl arbetstagare som närboende, tungt vägande miljöskäl och målet att fasa ut användningen. Även den oro som användningen ger upphov till behöver tas i beaktning.⁶³ Det innebär att den miljönytta som produkten i sig potentiellt kan bidra till måste ställas mot de skador och risker som produktionen orsakar. Vad gäller miljöskäl behöver hänsyn bland annat tas till att metylenklorid är en potent växthusgas⁶⁴, att det kan orsaka marknära ozon⁶⁵ och att det finns starka bevis för att ämnet bidrar signifikant till stratosfärisk uttunning av ozonskiktet. Kraftigt ökande utsläpp av metylenklorid i Kina riskerar att omintetgöra framgångar som noterats i minskning av ozonskadande ämnen sedan Montreal-protokollet undertecknades av världens länder 1987.⁶⁶

Intresset av tillverkandet av en viss sorts separatormaterial kan inte överväga de allvarliga risker för människors hälsa och för miljön som användningen av metylenklorid medför.

⁶¹ Jfr EU-domstolens dom av den 11 juli 2000 i mål C-473/98 p. 46.

⁶² Prop 1990/91:90 s 259.

⁶³ Jfr MÖD 2017:29.

⁶⁴ https://ghgprotocol.org/sites/default/files/ghgp/Global-Warming-Potential-Values%20%28Feb%2016%202016%29_1.pdf

⁶⁵ <https://utslappisiffror.naturvardsverket.se/sv/Amnen/Klorerade-organiska-amnen/Diklormetan/>

⁶⁶ An M D, et al., Rapid increase in dichloromethane emissions from China inferred through atmospheric observations, 2021, Nature, och där gjorda referenser.

Det finns andra sätt att uppnå syftet med användningen

En förutsättning för synnerliga skäl måste vara att det inte finns något annat sätt att uppnå syftet med användningen. Inga andra alternativ ska vara tillgängliga för att uppfylla syftet. De stora risker som användning av metylenklorid innebär kan inte motiveras av att bolaget vill producera en viss typ av produkt, särskilt inte om det är möjligt att utan metylenklorid producera en produkt som, eventuellt med vissa anpassningar, fyller samma syfte. I detta fall får syftet anses vara att leverera separatomaterial till batterier för elfordon som kan användas i kalla klimat. En mer begränsad definition av syftet vore alltför snäv och inte förenlig med kravet på synnerliga skäl för dispens. Vid en eventuell tillämpning av Kemikalieinspektionens föreskrifter bör detta syfte definiera vad som anses vara "företagets behov".

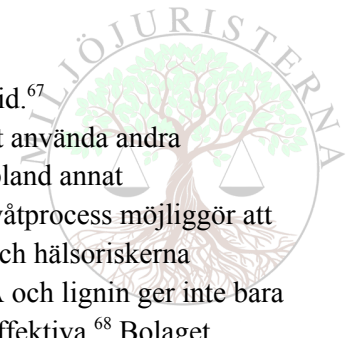
Det kan inte vara förenligt med kravet på synnerliga skäl att utgå från en viss processmetod eller ett visst separatomaterial för att därefter se vilket lösningsmedel som krävs. Det går heller inte att bortse från eventuella anpassningar eller applikationer som batteri- eller bilproducenterna kan göra för att batterierna ska fylla sin funktion också i kalla klimat.

Inte heller kan högre kostnader för alternativ utgöra skäl för dispens. Metylenklorid är ett förbjudet ämne. All användning utgör ett undantag från förbudet och det krävs synnerliga skäl för att ett sådant undantag ska medges. Ett företag kan därför inte räkna med användning av metylenklorid, allra minst vid start av en ny verksamhet. Att ett företag riskerar ökade kostnader i jämförelse med om ämnet var tillåtet är alltså inte ett argument för att bevilja dispens. Dispens kan alltså inte medges för att ett företag ska ha lägre kostnader för att bedriva en nystartad verksamhet.

För det fall att domstolen ändå bedömer att ekonomiska argument kan tas i beaktande, ska endast mycket stora skillnader i kostnad kunna beaktas. Eftersom metylenklorid är förbjudet omfattas det inte av produktvalsregeln i 2 kap. 4 § miljöbalken. Med beaktande av detta och det faktum att synnerliga skäl krävs för dispens, kan praxis och förarbetsuttalanden som gäller bedömningar av substitution för skadliga, men tillåtna, ämnen enligt 2 kap. 4 och 7 §§ miljöbalken enbart tolkas som en lägsta ribba.

I det följande ges, utan anspråk på att vara uttömmande, några exempel och kommentarer angående möjliga alternativ till användningen av metylenklorid för att tillverka separatomaterial till batterier för elfordon som kan användas i kalla klimat.

- Produktionsmetoder som bygger på torrprocess används av ledande internationella aktörer. Torrprocess innebär att inga lösningsmedel, inte heller klorerade sådana, behövs.
- Batteri- och bilproducenter undersöker och använder anpassningar eller applikationer som gör att batterier tillverkade med torrprocess ska fungera väl även i kalla klimat.
- Flera tillverkare använder mindre farliga lösningsmedel, såsom n-hexan. Andra möjliga alternativa lösningsmedel som har kommit på tal är n-heptan och aceton. Det finns studier som visar att n-hexan har fördelaktiga egenskaper jämfört med metylenklorid. N-hexan är visserligen även det giftigt och kan orsaka miljöskada, men ämnet har inte påvisat ge de hälsorisker vid luftutsläpp som är förknippade med metylenklorid. N-hexan har heller inte visats ha samma ozonskadande påverkan som metylenklorid. Bolaget hävdar att användning av andra lösningsmedel är olämpligt på grund av brand- och explosionsrisk. Bolaget planerar dock att använda PE-plast, som är lättantändligt och har explosionsrisk, och paraffinolja, som är brännbart och har explosionsrisk, i stora mängder. Kostnaden per kubikmeter är dock fyra gånger högre för n-hexan jämfört med metylenklorid.

-
- Joniska lösningar skulle kunna fungera som alternativ till metylenklorid.⁶⁷
 - En möjlighet för att undvika användning av metylenklorid kan vara att använda andra material i separatorfilmerna än polyeten (PE). Tänkbara alternativ är bland annat polyvinylalkohol (PVA) och lignin. Användning av PVA och lignin i våtprocess möjliggör att vatten kan användas som lösningsmedel, vilket skulle minska miljö- och hälsoriskerna drastiskt jämfört med metylenklorid. Separatorfilmer baserade på PVA och lignin ger inte bara god termisk stabilitet och naturligt flamskydd utan är också kostnadseffektiva.⁶⁸ Bolaget menar att lignin eller polyvinylalkohol inte är möjliga att använda på industriell skala i dagsläget men att de välkomnar forskning på området. Ett sådant konstaterande, utan vidare förklaring, är inte tillräcklig för att bolaget ska anses ha visat att sådana alternativ inte är möjliga att använda istället för metylenklorid. Redan 2017 publicerades en studie om användning av polyvinylalkohol och lignin, det har alltså funnits tid för bolaget att närmre undersöka möjligheterna att använda detta i industriell skala.⁶⁹
 - Företaget ENTEK har tagit fram en metylenkloridfri våtprocesstillverkning av separatorer till litiumjonbatterier. I april 2022 berättade företaget om sina planer på att expandera sin verksamhet med produktion av separatorer till litiumjonbatterier. I nyheten meddelade företaget sina planer på att bygga två verksamheter i mycket stor skala för tillverkning av separatorer för litiumjonbatterier. Företaget förklarade att verksamheterna skulle komma att dra nytta av företagets användning av miljövänliga, hållbara tekniker - till skillnad från de system med metylenklorid som används av andra producenter.⁷⁰ I september 2025 meddelades en investering i företaget som kommer att vara med och finansiera det pågående bygget av en "gigafactory", en gigantisk fabrik, för produktionen av separatorer till litiumjonbatterier. I nyheten om investeringen skriver ENTEK att deras patenterade våtprocesstillverkning av separatorer till litiumbatterier är utformad för att skydda arbetare, samhällen och miljön samtidigt som den kommer med starka fördelar avseende prestanda.⁷¹ Under prövningen hos Kemikalieinspektionen menade bolaget att den nya produktionstekniken från ENTEK, såvitt bolaget kunden se, ännu inte hade tillämpats och verifierats i industriell skala eftersom ENTEK inte har startat sin storskaliga produktion än. Mot detta måste invändas att verksamheten, som är planerad för en mycket stor skala, är under uppbyggnad och att ENTEK rimligen inte skulle inleda eller fortsätta med en så pass stor satsning om det inte fanns en övertygelse om att den skulle nå framgång. Bolaget har vidare invänt att ENTEK inte meddelat vilket lösningsmedel som ska användas. Det kan inte vara avgörande för bedömningen av om synnerliga skäl föreligger. Är det möjligt att uppnå syftet utan metylenklorid, kan inte dispens beviljas.

Det finns alltså andra tillverkare som har lyckats uppnå syftet utan att använda metylenklorid. Detta faktum kan inte avfärdas med att processen är patenterad, eller att det inte är känt hur processen ser ut.

⁶⁷ Dagens Arbete, Senior utvecklar giftfri process – tidigast 2026: "Borde inte sätta igång nu", <https://da.se/2025/01/senior-utvecklar-giftfri-process-tidigast-2026/>

⁶⁸ Se t.ex. Jung, H.Y.; Lee, J.S.; Han, H.T.; Jung, J.; Eom, K.; Lee, J.T. Lignin-Based Materials for Sustainable Rechargeable Batteries. *Polymers* 2022, 14, 673. <https://doi.org/10.3390/polym14040673>.

⁶⁹ Uddin M-J et al. A low-cost, environment-friendly lignin-polyvinyl alcohol nanofiber separator using a water-based method for safer and faster lithium-ion batteries. *Materials Science and Engineering: B*, Volume 223, 2017, s. 84-90, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S092151071730140X>.

⁷⁰

https://entek.com/news/posts/entek-announces-major-expansion-of-u-s-lithium-ion-battery-separator-business-to-meet-growing-demand/?fbclid=IwY2xjawNOGW5leHRuA2FlbQIxMQABHrFF1q8eAI8O2Cv077MLz5rlkUwQtl_dz-Bar9vDXOXmLyczjybxY_UuZxa_aem_IJoW2ePQ1gEajsZmZ0bFTg

⁷¹ <https://entek.com/10366-2/>

Är det möjligt att uppnå syftet utan metylenklorid, ska inte dispens beviljas. Att en viss tillverkare saknar den möjligheten är utan betydelse.

Det finns andra sätt att uppnå syftet med användningen av metylenklorid. Användning av metylenklorid, och de risker för hälsa och miljö som det innebär, kan därför inte motiveras. Synnerliga skäl för användningen saknas.

Bolagets eget alternativ till metylenklorid kan snart vara tillgängligt

Bolaget anger själv att betydande framsteg har gjorts inom forskning och utveckling av möjliga alternativ till metylenklorid. Bolaget berättar att storskalig produktionsutveckling av alternativen inom kort kommer att inledas i Kina. Produktionsverifiering förväntas inledas 2026. Bolaget uppger att om utvecklingen fortskrider som planerat kan ersättningen av metylenklorid bli verklighet.

Med möjlighet till ett nytt alternativ så nära förestående kan inte en dispens motiveras. Detta gäller särskilt med tanke på att det i Eskilstuna är fråga om en ny verksamhet som ännu inte har påbörjats. Det är kortsiktigt att låta bolaget börja använda en metod som inom en snar framtid ska ersättas, och riskabelt eftersom det kan innebära att bolaget låser fast sig vid en metod som innebär stora risker.

Risker för arbetstagare, närboende och miljö

Som framgår ovan är metylenklorid ett ämne med stora hälsorisker och allvarlig påverkan på miljö. Kravet på synnerliga skäl, liksom en tillämpning av försiktighetsprincipen, medför att endast mycket låga risker kan godtas. Detta gäller inte bara under normala förhållanden, utan även vid oväntade händelser. Som förklaras närmare nedan har Kemikalieinspektionen inte beaktat riskerna för påverkan på miljö och närboendes hälsa samt gjort en mycket snäv bedömning av påverkan på arbetstagares hälsa. I prövningen behöver anställdas exponering både inne i och i anslutning till lokalerna beaktas. Bolaget har inte lämnat tillräcklig utredning om exponeringen och det finns osäkerheter i spridningsberäkningarna. Bolaget har inte visat att bästa möjliga teknik för rening och återvinning används. Vidare har bolaget, sedan Kemikalieinspektionen fattade beslut om den förra dispensansökan, upprepat brustit i arbetsmiljöansvar och säkerhetsarbete. Det finns därför anledning att befara att bolaget inte kommer att hantera metylenklorid på ett säkert sätt.

Avsaknad av beräkningar av exponering

Bolagets ansökan saknar beräkningar av exponeringshalter inne i produktionslokalerna. Av ansökan framgår att metylenklorid kan avgå till lokalerna, eftersom ämnet är mycket flyktigt. Högst halter i lokalerna kan förväntas i anslutning till torkningssteget. Arbetstagare kommer att behöva befinna sig där för att samla färdiga rullar vid den sista lindningsprocessen. I ansökan hävdas att koncentrationen av metylenklorid vid lindningsprocessen är låg. Den enda grund som anges för detta påstående är luftövervakning vid bolagets anläggningar i Kina.⁷² Det framgår inte på vilket sätt produktionen och lokalerna i Eskilstuna liknar eller skiljer sig åt från produktionen och lokalerna i Kina. En sådan jämförelse kan därför inte läggas till grund för påståendet att koncentrationen är låg. Detta påpekades av de klagande under prövningen hos Kemikalieinspektionen. I bolagets bemötande lämnades inga beräkningar in. Inte heller lämnade bolaget några detaljer om den kinesiska anläggningens utformning eller en redogörelse för likheter och skillnader mellan fabriken i Eskilstuna och fabriken i Kina. Bolaget har heller inte redogjort för hur mätningen i den kinesiska anläggningen har gått till. Bland

⁷² Ansökan om dispens, Bilaga 2 (Teknisk beskrivning), s. 19.

annat saknas information om antalet mätningar och vilka mätpunkter som använts. De koncentrationer av metylenklorid som anges för den kinesiska anläggningen kan därför inte ligga till grund för en bedömning av vilka risker som arbetstagare i Eskilstuna skulle utsättas för.

För att kunna visa att arbetstagarna inte utsätts exponering som riskerar att vara hälsofarlig för arbetstagarna hade bolaget behövt visa tillförlitliga beräkningar som anger exponeringshalterna i lokalerna. Det är värt att poängtera att luften inne i produktionslokalerna som innehåller metylenklorid ska sugas ut genom kraftiga fläktar. Eftersom ett kraftigt undertryck uppstår kommer samma mängd luft att strömma in i lokalerna. Den inkommande luften kommer sannolikt att innehålla metylenklorid. Nedan konstateras att spridningsberäkningarna inte är tillförlitliga för att avgöra mängden metylenklorid nära byggnader. Det innebär att bolaget inte kan veta, och inte har försökt att ta reda på, hur stor mängd metylenklorid som kommer in i lokalerna genom luften utifrån. Beräkningarna hade behövt ta hänsyn till åtminstone följande parametrar.

- Exponeringshalterna i varje utrymme där anställda kan komma att befinna sig, även om de bara befinner sig där tillfälligt.
- De halter metylenklorid som avges från specifika källor och de som avges diffust.
- Koncentrationen av metylenklorid direkt utanför fabriken och det faktum att luft förorenad med metylenklorid som kommer ut ur fabriken med stor sannolikhet kommer tillbaka in i fabriken.
- Att metylenklorid är tyngre än omgivningsluften,⁷³ vilket ger högre koncentrationer nära mark, golv och i golvbrunnar.^{74,75}

Beräkningar hade också behövt göras utifrån det värsta tänkbara scenariot, det vill säga den högsta exponeringen som arbetstagare kan utsättas för såväl kontinuerligt som vid ett och samma tillfälle.

Bolaget hävdar att de hygieniska gränsvärdena för metylenklorid kommer att följas.⁷⁶ Med tanke på att det saknas beräkningar för exponeringen inne i lokalerna, och att spridningsberäkningarna inte kan användas för att uppskatta mängden metylenklorid som kommer in i lokalerna genom luften utifrån, bör det ifrågasättas hur bolaget kan garantera att gränsvärden inte kommer att överskridas. Bolaget uppger att onlinemätning kommer att ske utmed produktionslinan och vid lagringstankar och att det kommer att finnas larm för när gränsvärden överskrids.⁷⁷ En dispens kan dock inte beviljas för en mängd metylenklorid som kan innebära risker för hälsofarlig exponering, oavsett om det finns mätninginstrument och larm som kan varna för när gränsvärden överskrids.

Som nämns ovan är det troligt att ECHA, och därefter Arbetsmiljöverket, inför nya och striktare gränsvärden för metylenklorid inom kort. Bolaget har inte visat hur det ska kunna följa dessa nya gränsvärden. Det har heller inte visat någon vilja att sänka exponeringsnivåerna mer än vad gällande gränsvärden kräver, vilket vittnar om att det har en likgiltig inställning till riskerna med metylenklorid och till arbetstagarnas hälsa.

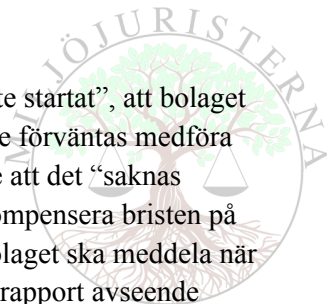
⁷³ National Toxicology Program, Institute of Environmental Health Sciences, National Institutes of Health (NTP), 1992. National Toxicology Program Chemical Repository Database. Research Triangle Park, North Carolina.

⁷⁴ Australian Government - Department of Health, Dichloromethane (Methane, Dichloro-) Evaluation Statement, 14 September 2021, p. 10

⁷⁵ Bahadori F, Journal of Chemical Technology and Metallurgy 58(3), 2023, pp 522-528

⁷⁶ Ansökan om dispens, Bilaga 2 (Teknisk beskrivning), s. 19.

⁷⁷ Ansökan om dispens, Bilaga 2 (Teknisk beskrivning), s. 19.

Kemikalieinspektionen bedömer, “utifrån förutsättningarna att verksamheten inte startat”, att bolaget har visat att riskerna kommer att hanteras på ett sådant sätt att användningen inte förväntas medföra oacceptabel exponering av arbetstagare. Kemikalieinspektionen bedömer vidare att det “saknas underlag som verifierar att exponering av arbetstagare är acceptabel”. För att kompensera bristen på underlag har Kemikalieinspektionen förenat dispensen med ett villkor om att bolaget ska meddela när tillverkningen startar och senast sex månader därefter ska inkomma med en mät rapport avseende arbetstagarnas exponering för metylenklorid i anläggningen.

Kemikalieinspektionens bedömning är svårförståelig. Kemikalieinspektionen baserar sin bedömning av frågan om dispens på en tillämpning av de tre kriterierna i sina egna föreskrifter, men har beviljat dispens trots att det saknas underlag som kan verifiera att ett av kriterierna är uppfyllt. Givetvis kan inte mätningar av arbetstagares faktiska exponering i den aktuella fabriken presenteras innan verksamheten startar. Det är dock anmärkningsvärt att Kemikalieinspektionen inte har begärt några beräkningar från bolaget för att undersöka förväntad exponering. Ett villkor kan inte läka en brist i underlaget. Bolaget har alltså inte uppfyllt sin bevisbörda och Kemikalieinspektionen har inte fullgjort sin utredningsskyldighet. Det aktuella villkoret möjliggör dessutom att verksamheten får pågå under sex månader innan resultatet av mätningarna redovisas till inspektionen. Bristerna gör alltså att det inte går att bedöma om användningen av metylenklorid skulle innebära exponering som riskerar att vara hälsofarlig för arbetstagarna. Det kan alltså inte anses föreligga synnerliga skäl.

Osäkerhet i spridningsberäkningarna

För att bedöma risken med utsläppen av metylenklorid för arbetstagare, närboende och miljö är det av stor vikt att det finns tillförlitliga spridningsberäkningar. Även om prövningen skulle begränsas till risken för att arbetstagare utsätts för hälsofarlig exponering behöver koncentrationerna i luft intill fabriken beaktas. De som arbetar på fabriken kommer att röra sig vid verksamhetsområdet åtminstone på väg till och från arbetet. De kan även behöva gå mellan olika byggnader på verksamhetsområdet under arbetspass. De kan också förväntas befinna sig på verksamhetsområdet under raster. Det rör sig om kortare men återkommande exponeringar. Det finns aspekter av osäkerhet i den spridningsberäkning som har genomförts.

Bolaget konstaterar att den typ av modell och den valda upplösning i beräkningarna som använts har begränsningar på finare skala, speciellt nära byggnader. Bolaget konstaterar att den beräknade depositionen bör ses som ett ungefärligt värde på nedfall av metylenklorid till mark eftersom denna typ av beräkning för flyktiga ämnen som metylenklorid är mycket osäker. Bolaget menar även att analys av halter inne på verksamhetsområdet bör göras med goda säkerhetsmarginaler.⁷⁸ Osäkra beräkningar kan dock inte läggas till grund för en bedömning av exponeringen. Om beräkningarna är osäkra, går det inte att veta vad som är en god säkerhetsmarginal.

Fredrik Windmark, chef vid den svenska expertmyndigheten SMHI:s avdelning för luftkvalitet, anser att det finns svagheter med modellen som har använts för spridningsberäkningen. Han menar att koncentrationen av utsläpp av metylenklorid i verkligheten kan bli större, särskilt nära fabriken. Modellen används i huvudsak för utsläpp från höga skorstenar, medan utsläppen i bolagets fall sker från låg höjd, nära taket. Windmark menar att resultatet från den modell som bolaget har använt sig av är bättre en bit bort från utsläppskällan. När utsläppen sker från låg höjd behöver man använda en helt annan modell för att se hur vindarna rör sig. Windmark rekommenderar användningen av en

⁷⁸ Ansökan om dispens, Bilaga 2.3 (Spridningsberäkning av metylenklorid).

computational fluid dynamics-modell (CFD-modell) eller någon annan modell för att nå en mer korrekt slutsats. Andra modeller kan ta hänsyn både till gasens vikt och till byggnader runt omkring.⁷⁹ Beräkningsmodeller som använder sig av skorstenens höjd, luftflödet ut från skorstenen och fler parametrar finns också att tillgå.⁸⁰

Beräkningarna tar inte hänsyn till alla tänkbara meteorologiska förhållanden. Periodvis förekommer det meteorologiska fenomenet inversion, framför allt vintertid.⁸¹ Under dessa perioder, som kan vara någon till några dagar, förekommer en extremt stabil skiktning av luften och i kombination med lite vind blandas inte luften om och utsläpp ackumuleras i marknivån. Under dessa perioder kommer mycket höga halter av metylenklorid förekomma nära utsläppskällan, men höga halter kommer även att förekomma i området runtomkring. Seniors beräkningar berör inte dessa väderfenomen. Inversion är kopplat till höga halter av alla former av luftföroreningar.⁸²

I de nedre luftlagren är det partikelkollisioner som avgör omblandningen av luftens beståndsdelar. Koncentrationen närmast marken har därför inget med hur flyktigt ett ämne är. Dessutom är metylenklorid en relativt tung molekyl. Argumentet att metylenklorid omsätts direkt i de övre luftlagren stämmer därför inte. Höga halter kommer att uppstå nära utsläppskällan.

I ansökan om miljötillstånd angav bolaget att den maximala halten av metylenklorid från en av fabriken fyra skorstenar uppskattades uppgå till 200 mg/m³. Det överstiger det gränsvärde som anges i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön (AFS 2023:14). Även efter att det överskridna värdet uppmärksammades vidhöll bolaget att utsläppet var aktuellt. I samma sammanhang angavs dock också ett lägre gränsvärde, 120 mg/m³, vilket utgör gränsvärdet enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Det lägre värdet angavs utan en närmare förklaring av hur utsläppen nu kunde begränsas till denna nivå.⁸³ Med hänsyn till det anförda går det att ifrågasätta tillförlitligheten i bolagets uppskattade halter av utsläpp och uppskattade halter av metylenklorid i fabriken, liksom bolagets kompetens och kunskap om arbetsmiljömässiga regelverk.

I spridningsberäkningen i nuvarande ansökan om dispens anges fem olika utsläppspunkter. För fyra av dem anges utsläpp om 120 mg/m³. Det är samma värde som gränsvärdet enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Det behöver kunna visas att det inte finns risk för att gränsvärdet överskrids under andra förhållanden än de som beräkningarna utgår från.

Sammanfattningsvis finns det aspekter av osäkerhet i spridningsberäkningarna. Det finns därför osäkerhet kring mängden metylenklorid i omgivningen, inklusive mängden som arbetstagare utsätts för på verksamhetsområdet och mängden som kommer in i lokalerna med luften utifrån. Osäkerheten

⁷⁹ Dagens Arbete, "SMHI ifrågasätter Seniors val: "Måste använda helt annan modell"", <https://da.se/2024/09/smhi-ifragasatter-senior-materials-val/>, publicerad 2024-09-04 (uppdaterad 2024-09-06).

⁸⁰ Stack downwash, University of Surrey, A G Robins, CERC., 2023.

⁸¹ Baumbach, G., & Vogt, U. (2003). Influence of inversion layers on the distribution of air pollutants in urban areas. Water, Air, & Soil Pollution: Focus, 3, 65-76.

⁸² Shmool, J. L., Michanowicz, D. R., Cambal, L., Tunno, B., Howell, J., Gillooly, S., Roper, C., Tripathy, S., Chubb, L. G., & Eisl, H. M. (2014). Saturation sampling for spatial variation in multiple air pollutants across an inversion-prone metropolitan area of complex terrain. Environmental Health, 13, 1-16.

⁸³ Se ansökan om miljötillstånd med kompletteringar och bilagor samt Dagens Arbete, "Senior fick tillstånd – trots kännedom om olaglig gifthalt bland anställda", <https://da.se/2024/11/senior-fick-tillstand-trots-kannedom-om-olaglig-gifthalt/>, publicerad 2024-11-19 (uppdaterad 2024-11-20).

gör att det inte går att bedöma om användningen av metylenklorid skulle innebära exponering som riskerar att vara hälsofarlig eller skadlig för miljön. Kravet på synnerliga skäl är inte uppfyllt.

Inte visat att bästa möjliga teknik används för att få ned använd mängd och utsläpp till luft

I ansökan uppges att återvinningsgraden för metylenklorid beräknas uppgå till 99,6%. Bolaget hävdar att det, på grund av höga luftflöden, inte är möjligt att rena utsläppen effektivare än vad det gör.

I augusti 2025 ansökte Samhällsbyggnadsnämnden i Eskilstuna kommun om omprövning av delar av tillståndet för att bedriva miljöfarlig verksamhet.⁸⁴ I ansökan framkommer att nämnden bedömer att bolagets process kan optimeras och att utsläppen bör kunna minskas. Detta baserar nämnden på de erfarenheter som dragits vid tillsynsbesök och diskussioner med bolaget, bolagets konsulter och tillverkare. Nämnden menar att det finns ett behov av att se över vad som är att betrakta som bästa möjliga teknik och det faktum att det verkar möjligt att bedriva verksamhet som genererar mindre utsläpp redan idag. Nämnden bedömer att mer kan och behöver göras för att minska utsläppen. Nämnden menar att det exempelvis finns förbättringsmöjligheter vad gäller de utsläpp som bolaget kallar för diffusa utsläpp: att kapsla in delar av processen, att separera linjerna från varandra i olika rum, att installera ventilation på strategiska platser för att få ut mer koncentrerade delflöden att leda till återvinningssystemet.

I frågan om bästa möjliga teknik för att få ned använd mängd och utsläpp till luft hänvisar de klagande även till yttrandet som sammanslutningen Företagarna i Eskilstuna lämnade till Kemikalieinspektionen⁸⁵ och den efterföljande sammanställningen över utsläpp från andra anläggningar runt om i världen som de därefter publicerade.⁸⁶ Enligt sammanslutningen visar genomgången att andra tillverkare av liknande material har effektivare luftreningssystem och lägre utsläpp av metylenklorid. Det finns andra tillverkare (se t.ex. Tesla⁸⁷, SK ie technology⁸⁸ och Semcorp⁸⁹) som verkar ha kunnat visa att det går att minska utsläppen till luft.

Det finns flera möjliga metoder för att öka återvinningen och förbättra reningen, bland annat:

- Slutna system (closed-loop systems) där all hantering sker i helt förslutna enheter (till exempel reaktorer, blandare, torkar). Avluft kondenseras och återförs till processen. Det finns uppgifter om att detta kan minska utsläpp med upp till 90-99 %.
- Punktutsläpp (local exhaust ventilation, LEV), där ångor fångas direkt vid källan innan de sprids. För det krävs huvar, skärmar, rörsystem, fläktar och luftrening.
- Membran- eller absorptionsprocesser.
- Förstörelse av restmängder, termisk eller katalytisk oxidation, som ska göra det möjligt med effekt på upp till 99,9 % destruktion.

⁸⁴ Samhällsbyggnadsnämnden i Eskilstuna kommun, SBYN/2025:286, 6 maj 2025.

⁸⁵ Yttrande från sammanslutningen Företagarna i Eskilstuna, lämnat till Kemikalieinspektionen maj 2025, avsnitt 5.4.

⁸⁶

<https://www.mynewsdesk.com/se/foretagareieskilstuna/pressreleases/foeretagare-i-eskilstuna-publicerar-faktaunderlag-angaaende-utslaep-i-eskilstuna-3401141>

⁸⁷ Tesla Inc., Dichloromethane recovery system, US Patent US20180326350, URL:

<https://patentscope.wipo.int/search/en/detail.jsf?docId=WO2018207151&tab=PCTBIBLIO&queryString=ALLNAMES%3A%28tesla%29&recNum=2&maxRec=2197>.

⁸⁸ SK ie technology, Sustainability Report 2023, <http://eng.skietechnology.com/together/esgreport.asp>.

⁸⁹ Semcorp Annual Report 2023.

- Användning av jonvätska⁹⁰
- Användning av kolfilter

Som svar på några inkomna synpunkter om återvinning förklarade bolaget att om ny recirkulationsteknik hade varit kommersiellt gångbar och ur alla övriga parametrar tillräcklig hade bolaget använt sig av sådan teknik. Bolaget menade att det gäller inte minst ur ett strikt finansiellt perspektiv då varje förbrukat ton metylenklorid innebär en kostnad för bolaget. Denna förklaring från bolaget kan inte godtas, eftersom användningen av bättre teknik inte kan göras till en ren kostnadsfråga.

Bolaget har inte på ett tillfredsställande sätt redogjort för olika möjligheter att få ned använd mängd metylenklorid och utsläpp till luft. De har inte redovisat möjligheterna att använda sig av nämnd teknik. Bolaget har inte visat att det använder sig av bästa möjliga teknik för att få ned använd mängd metylenklorid och utsläpp till luft. Bolaget har alltså inte visat att kravet på användning av bästa möjliga teknik i 2 kap. 3 § miljöbalken är uppfyllt. Som visas ovan innebär bolagets utsläpp en beräknad metylenkloridhalt i omgivande uteluft mellan 0,577 och 57,7 ppb.⁹¹ Nivåerna är därmed högre än vad de genomsnittliga exponeringsnivåerna varit i samtliga ovan refererade studier som visar på hälsorisker för närboende. Med tanke på de risker för hälsa och miljö som användningen innebär kan inte kravet på synnerliga skäl vara uppfyllt om det inte är helt klarlagt att bästa möjliga teknik används.

Risker vid oförutsedda händelser

Oförutsedda händelser kan bestå i exempelvis driftfel, haveri, brand, explosion eller sabotage. Risk för ohälsosam exponering borde vara allra störst, för arbetstagare men även närboende, om en händelse av detta slag skulle inträffa. Skulle en sådan händelse inträffa finns även risk för skador på miljön. Risk för, konsekvenser av och hantering vid sådana händelser behöver därför vara klarlagda för att risken för ohälsosam exponering och risk för skador på miljön ska kunna bedömas.

Ansökan om dispens behandlar inte risken för eller konsekvenserna av en explosion. Bolaget har inte beskrivit risken för eller konsekvenserna av att nedbrytningsprodukter av metylenklorid, exempelvis den mycket farliga gasen fosgen eller den frätande gasen väteklorid, bildas vid en brand eller explosion. Bolaget har hänvisat till flera rutiner utan att redogöra för innehållet i dem.

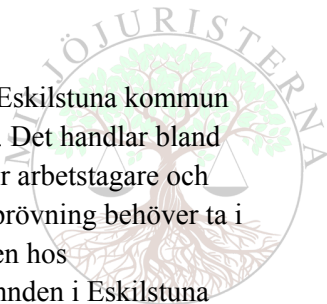
Bolaget har därmed inte redogjort tillräckligt för risker och konsekvenser vid oförutsedda händelser eller bolagets hantering av sådana risker. Dessa brister, och det faktum att försiktighetsprincipen ska tillämpas, innebär att det inte kan vara visat att det föreligger synnerliga skäl.

Bolaget brister i sitt arbetsmiljöansvar och säkerhetsarbete

Bolaget saknar förmåga och lämplighet att bedriva verksamheten på ett säkert sätt och kan därför inte förväntas skydda arbetstagare från hälsofarlig exponering. Bolagets bevisade brister reser också frågetecken om dess förmåga att säkra närboendes hälsa och miljö.

⁹⁰ Mingli M, Deep removal of dichloromethane using ionic liquids: Thermodynamic and molecular insights, Chemical Engineering Science, Volume 284, 2024, <https://doi.org/10.1016/j.ces.2023.119498>.

⁹¹ Ansökan om dispens, Bilaga 2 (Teknisk beskrivning), avsnitt 6.1.1.

Det har i ärenden hos Arbetsmiljöverket, Center mot arbetslivskriminalitet och Eskilstuna kommun samt i media framkommit uppgifter som bör omöjliggöra beviljande av dispens. Det handlar bland annat om bristande kemikaliehantering, bristande elsäkerhet, bristande skydd för arbetstagare och bristande rutiner för användning av skyddsutrustning. Kemikalieinspektionens prövning behöver ta i beaktning allt som har framkommit om bolaget i avslutade och pågående ärenden hos Arbetsmiljöverket, Center mot arbetslivskriminalitet och Samhällsbyggnadsnämnden i Eskilstuna kommun. I det följande ges en inte uttömmande redogörelse av brister i bolagets arbetsmiljö- och säkerhetsarbete.

Den 29 april 2025 förelades bolaget med vite om 50 000 kronor att senast 27 juni 2025 genomföra ett antal åtgärder för att komma tillrätta med brister i arbetsmiljön.⁹² Arbetsmiljöverket bedömer att det finns brister i bolagets arbetsmiljö kopplade till elsäkerhet som kan leda till att någon blir sjuk eller skadar sig. Elsäkerheten brister under byggandet av den nya byggnaden. Det har förekommit felkoppling av kablage och ojordade kablar. Det har varit osäkert om vissa av de arbetstagare som har utfört elinstallationer har haft behörighet för det. Bolaget hävdade att en riskbedömning avseende elsäkerhet hade genomförts men Arbetsmiljöverket konstaterade att bedömningen inte utgjorde en riskbedömning enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Arbetsmiljöverket konstaterade därmed att en undersökning och riskbedömning avseende elsäkerheten på byggarbetsplatsen inte har genomförts, och att detta kan resultera i att bolaget förbiser risker som kan leda till allvarig kroppsskada eller död.

Av handlingar i ärendet hos Arbetsmiljöverket⁹³ framkommer att arbetsmiljöombudet, som ansvarar för elsäkerheten på arbetsplatsen, vid flera tillfällen hade rapporterat risker kopplade till felaktiga elinstallationer och att bolaget trots dessa varningar inte vidtog nödvändiga åtgärder för att eliminera farorna. Det regionala arbetsmiljöombudet förklarade för bolaget att man stod inför en akut fara, där risken för elstötar kunde leda till allvarliga skador eller dödsfall.

I oktober och november 2024 genomförde Arbetsmiljöverket inspektioner av bolagets arbetsmiljöarbete.⁹⁴ Flera brister uppgadades.

- Bolaget hade inte tillräckligt undersökt de fysiska arbetsförhållandena i verksamheten eller bedömt riskerna för att arbetstagarna skulle drabbas av ohälsa och olycksfall i arbetet.
- Skriftliga riskbedömningar saknades.
- Bolaget hade förtecknat de kemiska riskkällor som finns eller bildas i verksamheten felaktigt. Det framgick inte av förteckningen om det finns ett hygieniskt gränsvärde eller vilka andra särskilda regler som gäller.
- Hanterings- och skyddsinstruktioner, som behövs vid hanteringen av kemiska riskkällor, angav inte tydligt vilken typ av skyddsutrustning som ska användas.
- Anordning för spolning av ögon förvarades långt från platsen där kemiska produkter hanteras.
- Bolaget uppvisade okunskap om risker med litiumjonbatterier, inte minst vid laddning av batterierna.
- Ställage saknade märkning med uppgifter om maxlast.

Vid en inspektion av Arbetsmiljöverket i september 2024 uppmärksammades brister i arbetsmiljön på byggarbetsplatsen. Arbetsmiljöverket förbjöd bolaget att låta utföra arbete på viss höjd om inte vissa villkor var uppfyllda. Vid ett uppföljningsbesök i november 2024 kunde

⁹² Arbetsmiljöverkets ärende 2024/065671.

⁹³ Arbetsmiljöverkets ärende 2024/065671, dokumentnummer 2024/065671-1.

⁹⁴ Arbetsmiljöverkets ärenden 2024/052940 och 2024/065360.

Arbetsmiljöverket konstatera att villkoren inte var uppfyllda. I november 2024 upptäcktes vid en inspektion att det saknades erforderliga skyddsanordningar och säkerhetsåtgärder på byggarbetsplatsen.⁹⁵

I januari 2025 rapporterades det om att det inom Center mot arbetslivskriminalitet, region öst, pågår en utredning av de kinesiska arbetarnas villkor på bolaget.⁹⁶

Av bolagets egen förteckning över incidenter och olyckor under 2024⁹⁷ framkommer att läckande containrar med flytande kemikalier hade placerats på plats utan uppsamlingskärl. Kemikalien hade börjat läcka in i dagvattenavloppet och upptäcktes av en tillfällighet. Det redogörs också för en incident där en arbetstagare fått en droppe slurry från en hink i ögat.

Det har även framkommit brister i bolagets verksamhet i ärenden hos Samhällsbyggnadsnämnden i Eskilstuna kommun. Bland annat framkommer att det skedde en incident i januari 2024 som medförde att avfallsvatten släpptes ut. Nämnden begärde förtydliganden om händelsen. Nämnden påpekade för bolaget att händelsen borde ha rapporterats till kommunen i ett mycket tidigare skede och att det är viktigt att bolaget går igenom, förtydligar och förbättrar rutinerna för hantering av driftstörningar.

Samhällsbyggnadsnämnden i Eskilstuna kommun har med hänvisning till förundersökningssekretess nekat till att lämna ut handlingar i ett ärende avseende bolaget.⁹⁸ Handlingarna har enligt nämnden överlämnats till åklagare och är del av en pågående förundersökning.

Det har i media framkommit ytterligare uppgifter om brister i verksamheten.⁹⁹ Arbetstagare på fabriken vittnar om farliga arbetsmoment, farliga utsläpp, tunga lyft och avstängd ventilation. Det uppges finnas stora problem med säkerheten, bland annat har det rapporterats att maskinerna är direktimporterade från Kina och att de saknar CE-märkning och jordad el. Det vittnas om stora problem med ventilationen och att den många gånger stängs av för att mätningar av luftfuktighet i lokalerna ska bli rätt. Det förs fram uppgifter om att skyddsutrustningen inte är genomtänkt och därför inte fungerar i praktiken. Det framkommer att personalen håller slurryn i hinkar som de sedan själva också får lyfta, bära och hålla i en maskin. Det vittnas om att det bildas ångor av pulver av slurryn, att det inte finns några ansiktsmasker för de som blandar slurryn, att nästan ingen använder handskar och att det inte finns skyddsglasögon.

⁹⁵ Arbetsmiljöverkets ärenden 2024/049816 och 2024/068831.

⁹⁶ Dagens Arbete, "Center mot arbetslivskriminalitet utreder kinesiska arbetares villkor på Senior Material", <https://da.se/2025/01/center-mot-arbetslivskriminalitet-utreder-senior-material/>, publicerad 2025-01-31.

⁹⁷ Arbetsmiljöverkets ärende 2024/065671, dokumentnummer 2024/065671-10.

⁹⁸ Ärende MMM.2024.1813.

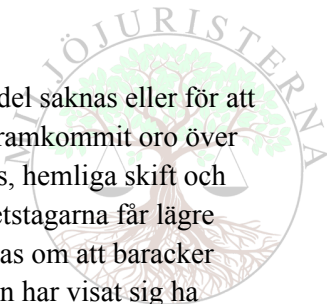
⁹⁹ Dagens Arbete, "Personalen larmar om arbetsmiljön på Senior: "Har varit katastrof hela vägen"", <https://da.se/2024/08/personalen-larmar-om-arbetsmiljon-pa-senior-har-varit-katastrof-hela-vagen/>, publicerad 2024-08-26 och uppdaterad 2024-09-04.

Dagens Arbete, "Center mot arbetslivskriminalitet utreder kinesiska arbetares villkor på Senior Material", <https://da.se/2025/01/center-mot-arbetslivskriminalitet-utreder-senior-material/>, publicerad 2025-01-31.

Dagens Arbete, "Vittnesmål från kinesisk arbetare: långa arbetsdagar, halverad lägstalön", <https://da.se/2024/08/vittnesmal-fran-kinesisk-arbetare-langa-arbetsdagar-halverad-lagstalon/>, publicerad 2024-08-27.

Dagens Arbete, "Uppgifter: Kinesiska arbetare jobbar olagligt långa arbetspass: 'Som slavar'", <https://da.se/2024/08/kinesiska-arbetare-tvingas-jobba-olagligt-langa-arbetspass-jobbar-som-slavar/>, publicerad 2024-08-26.

Dagens Arbete, "Ukrainska byggarbetare utan lön på Senior – protesterade utanför fabriken: 'I praktiken daglönare'", <https://da.se/2025/01/ukrainska-byggarbetare-utan-lon-pa-senior/>, publicerad 2025-01-30.

I media redogörs vidare för tunga lyft utan hjälpmedel, antingen för att hjälpmedel saknas eller för att personalen inte har fått använda de hjälpmedel som finns installerade. Det har framkommit oro över att bli krossad vid städning av maskiner. Det vittnas om mycket långa arbetspass, hemliga skift och övervakning av personalen. Det framkommer uppgifter om att de kinesiska arbetstagarna får lägre löner och att de ibland ska ha fått sova på fabriken mellan passen. Det rapporteras om att baracker byggs på verksamhetsområdet för att arbetstagare ska kunna bo i dem. En person har visat sig ha arbetat på fabriksområdet utan att registreras i den loggbok där alla ska registreras, vilket tyder på en allvarlig säkerhetsbrist. Ett flertal arbetstagare från Ungern och Lettland har inte registrerats på det sätt som skulle ha gjorts. Det är vidare en stor omsättning på personal, särskilt chefer och processoperatörer.

Sammanfattningsvis är det tydligt att bolaget saknar kunskap om arbetsmiljö och lagstiftning om arbetsmiljö. Bolaget har visat likgiltighet inför de risker för ohälsa och olycksfall som arbetstagare kan drabbas av till följd av bolagets verksamhet, inklusive de risker som kemikaliehantering medför. Bolaget har inte i tillräcklig utsträckning bemödat sig med att bedöma eller säkerställa säkerheten för arbetstagarna förrän bristerna i verksamheten har påpekats för bolaget. Inte heller efter påpekanden har tillräckliga åtgärder vidtagits. Det är anmärkningsvärt att det förekommer problem med ventilation och skyddsutrustning, eftersom detta är avgörande för att skydda arbetstagarna mot exponering av metylenklorid. Det är också värt att påpeka att om arbetstagare i framtiden skulle sova på fabriken eller inom verksamhetsområdet mellan arbetspass skulle de riskera högre exponering för metylenklorid än den som de kan utsättas för under en normal arbetsdag. De sammantagna vittnesmålen och myndighetshandlingarna visar att bolagets arbetsmiljö- och säkerhetsarbete inte lever upp till de synnerligen höga krav som måste ställas på den som använder metylenklorid. Detta innebär risker för arbetstagare, närboende och miljö som inte kan accepteras. Kravet på synnerliga skäl är inte uppfyllt.

Ändring av villkor i händelse av dispens

För det fall domstolen trots allt anser att synnerliga skäl föreligger, bör dispens endast meddelas under följande förutsättningar.

1. Ersätt och förtydliga villkoret om oacceptabel exponering

Kemikalieinspektionen har uppställt villkor om att "Verksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att arbetstagare inte utsätts för oacceptabel exponering av metylenklorid". De klagande yrkar att villkoret upphävs och att domstolen istället fastställer flera tydligt utformade villkor till skydd mot exponering för både arbetstagare, närboende och miljö.

Det är straffbelagt att i egenskap av innehavare av det beslut om dispens som gäller för verksamheten och som har meddelats med stöd av miljöbalken bryta mot ett villkor i beslutet (29 kap. 4 § 2 p. miljöbalken). Det är därför av stor vikt att villkor utformas så att de kan utgöra grund för att konstatera om en överträdelse har begåtts och i så fall kan ligga till grund för straffpåföljder.¹⁰⁰ Kemikalieinspektionens villkor är otydligt utformat. "Oacceptabel exponering" är ett vagt uttryck och

¹⁰⁰ Prop. 1997/98:45 del 2 s. 204.

ett lågt ställt krav. Det framgår inte när en överträdelse av villkoret skulle inträffa. Villkoret är inte heller anpassat till bolagets särskilda verksamhet, utan endast en upprepning av de föreskrifter som Kemikalieinspektionen har tillämpat som krav för att ge dispens.

Vidare täcker villkoret endast exponering av arbetstagare. Som framgår av detta överklagande är ramen för prövningen av synnerliga skäl vidare än att endast omfatta exponering av arbetstagare. Prövningen av dispens ska skydda både miljö och hälsa och är inte begränsad till arbetstagares hälsa. Domstolen bör därför upphäva Kemikalieinspektionens villkor och ersätta det av flera villkor som tydliggör bolagets ansvar för skydd mot exponering för både arbetstagare, närboende och miljön. Villkoren bör vara tillräckligt tydligt utformade för att utgöra grund för konstaterande av eventuella överträdelser och tillräckligt högt satta för att trygga arbetstagarnas och närboendes hälsa samt miljön.

2. Allmänt villkor

De klagande yrkar att domstolen meddelar ett allmänt villkor med innebörden att användningen måste ske på det sätt som bolaget har beskrivit i ansökan. Villkoret bör formuleras som att "Användningen av metylenklorid ska, utöver vad som anges i denna dom och dess villkor, ske i enlighet med vad sökanden har uppgett och i övrigt åtagit sig i ärendet".

Kemikalieinspektionen har i sitt beslut bland annat uttalat att bolaget "visat att riskerna kommer hanteras på ett sådant sätt att användningen inte förväntas medföra oacceptabel exponering av arbetstagare".¹⁰¹ Kemikalieinspektionen uppställer dock inte något villkor om att hanteringen av metylenklorid ska bedrivas på det sätt som har beskrivits. Detta innebär en risk för att bolaget ändrar sitt förfarande på ett sätt som inte skulle ha godtagits. I beslut enligt miljöbalken föreskrivs ofta ett så kallat allmänt villkor.¹⁰² Det är en förutsättning att sökanden ska bli bunden till det som den har åtagit sig och som har legat till grund för prövningen. Alternativet är att som villkor ange samtliga relevanta omständigheter som den sökande har uppgett.

För att skydda samtliga skyddsintressen och för att inte tynga en dispens med alltför många villkor, bör domstolen därför fastställa ett allmänt villkor för användningen av metylenklorid i tillägg till övriga villkor.

3. Striktare krav på uppföljning

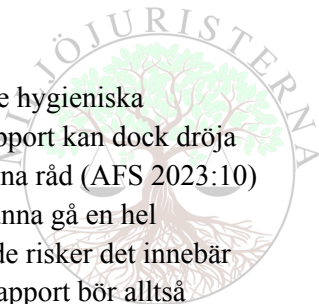
Kemikalieinspektionen har föreskrivit ett villkor om krav på uppföljning, som lyder: "senast 6 månader efter det att Senior börjat tillverka basfilm ska Senior skicka in en mättrapport avseende arbetstagarnas exponering för metylenklorid i anläggningen. Mätrapporten ska vara genomförd enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:14) om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön".

De klagande yrkar att villkoret ändras så att tidsgränsen för mättrapport infaller tidigare. Som framgår i överklagandet kan även låga doser och även relativt kort tids exponering innebära stora risker.¹⁰³ Det är därför av stor vikt att mätningar genomförs så tidigt som möjligt och att Kemikalieinspektionen får del av dessa mätrapporter. Sex månader är alltför väl tilltagen tid för detta och innebär risk för att

¹⁰¹ Kemikalieinspektionens beslut, avsnitt 5.3.

¹⁰² Se t.ex. SOU 2021:21 s. 155.

¹⁰³ Se ovan.

alltför hög exponering sker under de sex månaderna till första mättrapport. Om de hygieniska gränsvärdena skulle överskridas, måste åtgärder omedelbart vidtas. En ny mättrapport kan dock dröja upp till tre månader (7 kap. 10, 16 §§ Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:10) om risker i arbetsmiljön). Detta innebär till exempel att en arbetstagare skulle kunna gå en hel graviditet under exponering av alltför höga halter av metylenklorid, med de ökade risker det innebär för att barnet ska få CP-skador¹⁰⁴ eller barncancer.¹⁰⁵ Tidsgränsen för första mättrapport bör alltså tidigareläggas, förslagsvis till senast tre månader efter påbörjad tillverkning av basfilm.

4. Krav på säkerhet

De klagande yrkar att en dispens ska förenas med villkor enligt 16 kap. 3 § miljöbalken, att bolaget ställer säkerhet för kostnaderna för det avhjälpande av en miljöskada och de andra återställningsåtgärder som kan komma att behövas med anledning av verksamheten.

Den ekonomiska säkerheten ska utformas så att de närboendes rätt till ersättning i händelse av olycka tryggas och så att tillgångar för avhjälpande och återställning av föroreningar i mark, vatten och luft säkras.

5. Begränsning av mängden metylenklorid

För det fall att domstolen att det finns synnerliga skäl för användning av metylenklorid, behöver domstolen även bedöma om det finns synnerliga skäl för hela mängden metylenklorid. Lagstiftarens avsikt var att fasa ut användningen av metylenklorid, med möjlighet till undantag för en mindre del av användningen.¹⁰⁶ Det rör sig i den nu aktuella dispensansökan om stora mängder av ämnet: 1280 ton. Före bolagets senaste dispensansökan omfattade dispensererna avsevärt mindre mängder, även sammanlagt: de senaste tio åren har den sammanlagda användningen av metylenklorid i Sverige varit mellan 100-190 ton.¹⁰⁷ Den nuvarande dispensen skulle därmed innebära en markant ökning av användningen av metylenklorid i Sverige. Mängden kan även jämföras med att det år 1988 förbrukades i Sverige ca 10 000 ton av de tre klorerade lösningsmedlen metylenklorid, trikloretylen och perkloretylen tillsammans. Då infördes förbudet mot metylenklorid med målet att fasa ut användningen.¹⁰⁸

Att den stora mängden metylenklorid är koncentrerad i en verksamhet, det vill säga på en och samma plats, är också anmärkningsvärt och särskilt oroväckande ur hälso- och miljösynpunkt. Därutöver har, i jämförelse med den första dispensansökan, mängden metylenklorid per produktionslinje ökat. Bolaget har inte förklarat denna förändring.

¹⁰⁴ Zhuo, H et al., Ambient Toxic Air Contaminants in the Maternal Residential Area during Pregnancy and Cerebral Palsy in the Offspring, 2025, Environmental Health Perspectives, <https://doi.org/10.1289/EHP14742>.

¹⁰⁵ Park A S et al, Exposure to ambient dichloromethane in pregnancy and infancy from industrial sources and childhood cancers in California, 2017, International Journal of Hygiene and Environmental Health, 220(7):1133-1140.

¹⁰⁶ Prop 1990/91:90 s 259.

¹⁰⁷ Kemikalieinspektionen, Kemikalieinspektionen ger dispens för förbjudet ämne i tillverkning av litiumbatterikomponent, 2021-11-01, <https://www.kemi.se/arkiv/nyhetsarkiv/nyheter/2021-11-01-kemikalieinspektionen-ger-dispens-for-forbjudet-amne-i-tillverkning-av-litiumbatterikomponent>.

¹⁰⁸ Prop 1990/91:90 s 259.

Att bevilja dispens för en sådan stor mängd som är aktuell i detta fall står i strid med lagstiftningens syfte att fasa ut användningen av metylenklorid. I händelse av beviljande av dispens, yrkar de klagande yrkar därför att domstolen meddelar tydliga och tillsynsbara villkor som begränsar mängden metylenklorid.

6. Krav på rening och återvinning

De klagande yrkar också att domstolen fastställer tydliga och tillsynsbara villkor gällande krav på rening och återvinning. Som framgår i överklagandet finns det andra processer för återvinning och rening. Bästa möjliga teknik måste användas. Med beaktande av detta och de jämförelsevis höga utsläppsnivåerna och metylenhalterna i uteluften bör domstolen därför fastställa villkor som innebär krav på förbättrad återvinning och rening i jämförelse med vad bolaget har presenterat.

Dag som ovan

Lovisa Helmius
enligt fullmakt